

На основу члана 43. став 3. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон), на предлог Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог,

Влада доноси

ЗАКЉУЧАК

1. Прихвата се Извештај о стању заштите и унапређења равноправности полова у Републици Србији за 2020. годину, који је саставни део овог закључка.

2. Извештај из тачке 1. овог закључка објавити на интернет страници Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог.

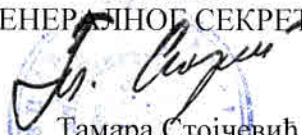
3. Овај закључак доставити Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог.

05 Број: 021-11420/2021

У Београду, 16. децембра 2021. године

В Л А Д А

Тачност преписа оверава
ЗАМЕНИК
ГЕНЕРАЛНОГ СЕКРЕТАРА

Тамара Стојчевић

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић, с.р.

4100321.038/9

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА 2020. ГОДИНУ

Увод

Законом о министарствима („Службени гласник РС”, број 128/20) у члану 12. став 3. предвиђено је да Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог обавља послове државне управе који се односе на: равноправност полова; антидискриминациону политику; питања у вези са родном равноправношћу, с циљем унапређења родне равноправности у Републици Србији, као и друге послове одређене законом. У складу са наведеним, поменуто министарство (у даљем тексту: ресорно министарство), подноси Извештај о стању заштите и унапређења равноправности полова у Републици Србији за 2020. годину (у даљем тексту: Извештај), ради разматрања и усвајања на Влади и јавног објављивања на интернет страници ресорног Министарства.

Извештај је састављен на основу анализе садржаја укупно 801 дописа и извештаја, достављених од: надлежних органа јавне власти, и то из: 15 органа државне управе и 85 јединица локалне самоуправе (у даљем тексту: ЈЛС), 44 правосудна органа, 483 извештаја привредних субјеката који запошљавају више од 50 запослених, 167 образовне институције, као и на основу података из пет извештаја достављених из појединих органа и служби Владе и две организације цивилног друштва (у даљем тексту: ОЦД). Имајући у виду садржај овог извештаја, посебно су значајни прилози достављени из: Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; Министарства правде; Министарства просвете, науке и технолошког развоја; Министарства културе и информисања; Министарства омладине и спорта; Министарства државне управе и локалне самоуправе; Министарства одбране; Министарства унутрашњих послова; Координационог тела за родну равноправност (у даљем тексту: КТРП); Службе за управљање кадровима (у даљем тексту: СУК); Агенције за привредне регистре (у даљем тексту: АПР); Републичког завода за статистику (у даљем тексту: РЗС); Националне службе за запошљавање (у даљем тексту: НСЗ); Националне СОС телефонске линије за жене са искуством насиља; Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Завода за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина и Сталне конференције градова и општина – Савез градова и општина Србије (у даљем тексту: СКГО). Анализа садржаја докумената је спроведена у Сектору за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности ресорног Министарства, у време пандемије изазване заразном болешћу COVID-19, уз значајну рестрикцију кадрова у Групи за унапређење родне равноправности, коју би у наредном периоду требало кадровски ојачати.

Овај извештај је последњи који се подноси у вези са применом Закона о равноправности полова, будући да је Закон о родној равноправности („Службени гласник РС”, број 52/21), израђен од стране ресорног Министарства и усвојен у Народној скупштини Републике Србије, 24. маја 2021. године.

I. ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ И РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

Закон о равноправности полова (у даљем тексту: закон) већ у глави I. Основне одредбе, у члану 3. прецизира обавезу органа јавне власти да развијају активну политику једнаких могућности у свим областима друштвеног живота. Међутим, као што смо навели у претходним извештајима, ова обавеза није била праћена и нормом која обавезује органе јавне власти да о томе извештавају ресорно министарство, нити је прописана санкција за неиспуњавање те обавезе и тај недостатак је превазиђен доношењем новог Закона о родној равноправности. У вези са наведеним, крајем 2020. године започета је процедура у ресорном Министарству за образовање Посебне радне групе за израду Нацрта закона о родној равноправности, коју су сачињавали представници готово свих ресора у Влади Републике Србије и представници ОЦД, на основу јавног позива. У првом кварталу 2021. године настављен је рад на изради и усаглашавању текста Нацрта закона о родној равноправности од стране различитих субјеката у друштву, кроз јавне консултације, друштвени дијалог и јавну расправу све до израде Предлога закона о родној равноправности и његовог разматрања и усвајања у Народној скупштини Републике Србије.

Важно је истаћи да се Република Србија, у области родне равноправности, на листи Светског економског форума за 2020. годину налази на високом, 20. месту у свету.

КТРП, Министарство за европске интеграције и Канцеларија Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Републици Србији (у даљем тексту: Канцеларија UN Women у Републици Србији) имплементирају трогодишњи пројекат под називом „Кључни кораци ка родној равноправности” (од марта 2018. године до фебруара 2021. године), који има за циљ да подржи Владу у ефикасној примени законодавства Европске уније о родној равноправности и у спровођењу Националне стратегије за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године, доприносећи конкретним мерама и активностима садржаним у Акционом плану за спровођење Националне стратегије за родну равноправност, јачању капацитета КТРП и подршци женским организацијама цивилног друштва. Пројекат обухвата, не само подршку КТРП, већ и подршку Министарству за европске интеграције и институцијама укљученим у програмирање Европске уније фондова Европске уније – како би укључили родну перспективу у планирање и програмирање помоћи ЕУ (ИПА јединице за укључивање родне перспективе у програмирање, имплементацију, извештавање и ИПА програме). Осим тога, пројекат је усмерен на унапређивање положаја жена и подршку локалним заједницама у испуњавању својих обавеза у области родне равноправности.

Према извештају КТРП из 2020. године, Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године и пратећи акциони план засновани су на четири кључна стуба унапређења родне равноправности и то на: (1) учешћу жена у политичком животу и процесима одлучивања; (2) побољшању економског положаја жена и женског предузетништва; (3) сузбијању родно заснованог насиља и (4) унапређењу положаја вишеструко дискриминисаних и рањивих група жена (Ромкиње, жене са инвалидитетом, самохране мајке, жене на селу и сл.). Кључне активности и резултати рада КТРП били су: писање и усаглашавање новог Акционог плана за период 2019. до 2020. године, додељена су средства организацијама цивилног друштва у области економског оснаживања жена и локалним механизмима за родну равноправност за имплементацију локалних акционих планова за родну равноправност, израђен је Приручник за употребу родно осетљивог језика, итд. Подршку овом процесу пружила је Канцеларија UN Women у Републици Србији, у оквиру пројекта „Кључни кораци ка родној равноправности”.

У 2020. години, на Међународни дана жена – 8. марта, КТРП, Канцеларија UN Women у Републици Србији и Делегација Европске уније у Републици Србији организовали су догађај у Народној библиотеци Србије, којим је обележено 25 година од усвајања Пекиншке декларације и Платформе за акцију. Тема тог догађаја била је: „Ми смо генерација за равноправност” и представљала је део глобалне UN Women кампање под називом: „Генерација за равноправност”. Тим поводом, овај догађај је окупио различите генерације активисткиња, међу којима су и оне које су 1995. представљале Републику Србију (Савезна Република Југославија) на Међународној конференцији жена у Пекингу, као и оне које данас активно раде на унапређењу положаја жена са различитих позиција, укључујући и младе активисткиње.

У погледу увођење родне перспективе кроз систем родно одговорног буџетирања (у даљем тексту: РОБ), КТРП је у свом извештају за 2020. годину подсетило да је чланом 4. Закона о буџетском систему као један је од циљева буџета Републике Србије предвиђено да се РОБ до 2020. године примени у свим програмима, програмским активностима и пројектима свих буџетских корисника, на свим нивоима. КТРП је задужено за утврђивање приоритета за успостављање родне равноправности, чије се остварење прати помоћу индикатора под називом Израда секторске родне анализе. Ово је препоручен начин за улазак у процес РОБ-а како би се систематично, на основу података и чињеница, сагледала родна димензија надлежности органа и утврдило постојање родног јаза који ће бити ублажен, а временом и отклоњен, захваљујући циљаним стратешким мерама и програмима у које ће се улагати тако да се задовоље критеријуми сврсисходности, релевантности, ефективности и ефикасности. Процес постепеног увођења РОБ-а на националном нивоу воде КТРП и Министарство финансија, а на покрајинском нивоу Покрајински секретаријат за финансије и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, уз стратешку и техничку подршку Канцеларије UN Women у Републици Србији. Тим поводом, Министарство финансија је, у сарадњи са КТРП и консултанткињама из Канцеларије UN Women у Републици Србији, наставило и током

2020. да организује и подржава рад тимова за РОБ предвиђених буџетских корисника, кроз радионице и инфо-сесије. У буџету за 2020. годину, 41 од 47 директних буџетских корисника на националном нивоу је испунило своју обавезу. РОБ је примењен у 66 програма, 83 програмске активности и 21 пројекту, а исказан је кроз 86 родно одговорних циљева и 232 родно осетљива индикатора. На покрајинском нивоу је 25 директних буџетских корисника испунило своју обавезу, док један није. РОБ је на покрајинском нивоу примењен у буџету за 2020. годину у 41 програму, 70 програмских активности, 2 пројекта, а исказан кроз 16 родно одговорних циљева и 288 родно осетљива индикатора. Укупно 68 буџетских корисника на националном (42) и покрајинском (свих 26) нивоу је укључило родну перспективу у своје буџете за 2021. годину, кроз 109 буџетских програма, 315 буџетска циља и 584 родно осетљива индикатора, у складу са годишњим Планом увођења РОБ-а у поступак припреме и доношења буџета РС за 2021. годину министра финансија и Законом о буџетском систему.

У извештају који је ресорном Министарству доставио Завод за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина, као институција основана одлуком Скупштине Аутономне покрајине Војводина из 2004. године, стоји да тај завод у вези са спровођењем Закона о равноправности полова, у оквиру својих програма, поштује међународне стандарде и уставно јемство и спроводи политику једнаких могућности путем истраживачких, едукативних, промотивних и подстицајних програма у области равноправности полова и путем јединствене издавачке делатности у региону. У вези са наведеним, посебно се издваја реализација Програма обука на тему: „Увођење родне перспективе у стратешке документе локалне самоуправе”.

Током 2020. године Поверенику за заштиту равноправности (у даљем тексту: Повереник) је поднето 105 притужби због дискриминације, по основу пола као личног својства. Највише притужби поднела су физичка лица и то 63 жене и 29 мушкараца. Оно што је карактеристично за овај основ дискриминације јесте да се највише притужби односи на област рада и запошљавања, и то претежно због дискриминације жена. Дискриминација жена је најчешћа у вези са порођајем, материнством и негом детета, због чега се овај основ често појављује, уз основ дискриминације који се односи на брачни и породични статус. С тим у вези, у току 2020. године Поверенику је поднето 56 притужби по основу брачног и породичног статуса као личног својства, од којих је притужбу поднела 41 жена и 13 мушкараца. И код овог основа, најчешћа област јесте рад и запошљавање управо због дискриминације жена на тржишту рада, док су се мушкарци претежно обраћали због дискриминације у области која се односи на поступање органа јавне власти, примера ради у поступцима за развод брака и поверавање детета.¹

¹ Извор: Редован годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за 2020. годину, стр. 148. Доступно на интернету: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/izvestaji/>. Приступљено 05.10.2021. године.

II. РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

У Закону о равноправности полова се значајна пажња посвећује областима рада, запошљавања, социјалне и здравствене заштите и, у вези са наведеним, закон је предвидео низ мера како за послодавце, тако и за поједине органе јавне власти чији је циљ отклањање неједнакости у наведеним областима. Овај део Извештаја за 2020. годину је сачињен на основу извештаја Министарства за рад, запошљавање, борачку и социјалну заштиту, укључујући и извештај НСЗ, затим извештаја из КТРП, СУК-а, АПР-а, РЗС-а, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Завода за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина, као и на основу 483 извештаја о спровођењу планова мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова у 2020. години, достављених од послодаваца који запошљавају више од 50 запослених. Извештај Министарства здравља, ресорно министарство није добило иако је исти затражен дописом и ургенцијом.

1. Остваривање равноправности полова у области рада и запошљавања

Остваривање равноправности у области рада и запошљавања, као сегмент свеобухватне економске политике Републике Србије, у складу је са спровођењем политике једнаких могућности за жене и мушкарце. Према извештају Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, политика запошљавања заснива се на начелу родне равноправности које је садржано, осим у Закону о равноправности полова и у оба релевантна закона у области запошљавања и то: Закону о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 38/15, 113/17 и 113/17 – др. закон и 49/21) и Закону о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 32/13).

Када је у питању спровођење мера предвиђених Законом о равноправности полова у области рада и запошљавања у 2020. години, треба истаћи да је НСЗ, полазећи од члана 22. наведеног закона, спроводила мере активне политике запошљавања (у даљем тексту: АПЗ) ради подстицања запошљавања теже запошљивих категорија становништва, у које спадају особе са инвалидитетом, Роми и друге осетљиве категорије становништва. НСЗ спроводи програме и мере АПЗ, у складу са Националним акционим планом запошљавања који представља основни инструмент за спровођење активне политике запошљавања којим се дефинишу и категорије теже запошљивих лица, а са циљем њиховог лакшег запошљавања, обезбеђивања социјалне укључености и омогућавања њихове интеграције на тржиште рада. Од укупно 56.799 незапослених лица (53.896 теже запошљивих лица од чега 30.699 жена) укључених у мере АПЗ током 2020. године, у мере активног тражења посла укључено је 38.570 незапослених лица (36.049 теже запошљивих лица од чега 20.928 жена), у програме додатног образовања и обука укључено је 6.311 незапослених лица (6.198 теже запошљивих од чега 3.985 жена), а у програме субвенција за запошљавање укључено је 7.387 незапослених лица (7.175 теже запошљивих лица од

чега 3.668 жена), док је програмом јавних радова обухваћено 4.531 незапослених лица (4.474 теже запошљивих од чега 2.118 жена). Ефекат мера АПЗ на запошљавање и запошљивост износи 42,76%.

Поред наведеног, НСЗ истиче да је још 67 незапослених лица (од тога 50 жена) укључено у мере АПЗ кроз финансијску подршку ИПА 2013 програмског циклуса, док је 2.083 незапослених лица (1.968 теже запошљивих, од чега 1.160 жена) обухваћено мерама АПЗ по основу споразума о техничкој сарадњи са ЈЛС на реализацији локалних акционих планова запошљавања (у даљем тексту: ЈАПЗ).

Уважавајући потребу да се тражиоцима запослења и послодавцима омогући остваривање законом прописаних права, за време ванредног стања уведеног на основу Одлуке Владе због заразне болести COVID-19, НСЗ је у том периоду омогућила електронску комуникацију са странкама. По укидању ванредног стања, у циљу сузбијања ширења заразне болести COVID-19, комуникација са тражиоцима запослења и послодавцима одвијала се правовремено, свеобухватно и ефикасно и то: непосредно, електронским путем, путем поште и путем телефона. Поступак посредовања у запошљавању обављао се континуирано за све послодавце који су имали пријављена, а и даље актуелна слободна радна места, као и за послодавце који су поднели нове пријаве потребе за запошљавањем. Реализација мера АПЗ-а које су подразумевале окупљања већег броја лица је, након увођења ванредног стања, као и по укидању истог, а у циљу спречавања ширења заразне болести COVID-19, обустављена.

На евиденцији НСЗ, са пресеком на дан 31. децембар 2020. године, налазило се 491.347 незапослених лица од којих су 272.872 жене. Током 2020. године забележено је укупно 207.762 случаја запошљавања, од чега 114.299 случаја запошљавања жена (Табела 1).

Табела 1: Сажети преглед незапослених лица и случајева запошљавања у 2020. години, исказаних по полу, степену образовања и старосним категоријама²

Незапослена лица на евиденцији НСЗ, стање на дан 31.12.2020. године	Укупно	Жене	Број случајева запошљавања са евиденције НСЗ у 2020. години	Укупно	Жене
Степен образовања			Степен образовања		
I	150.015	80.994	I	33.582	16.731
II	15.073	7.950	II	4.836	2.544
III	101.008	45.304	III	46.257	19.542
IV	147.577	88.862	IV	73.198	41.942

² У вези ове табеле, НСЗ је дала напомену да једно лице може да се запосли више пута у току године.

V	2.947	750	V	1.296	352
VI-1	13.239	8.565	VI-1	5.962	3.945
VI-2	12.687	8.542	VI-2	9.210	6.247
VII-1	48.071	31.474	VII-1	32.888	22.651
VII-2	572	349	VII-2	409	271
VIII	158	87	VIII	124	74
	491.347	272.877		207.762	114.299
Старост			Старост		
15 - 19	14.746	6.771	15 - 19	9.477	3.607
20 - 24	39.480	21.171	20 - 24	25.114	12.258
25 - 29	51.733	30.349	25 - 29	33.331	18.931
30 - 34	49.986	30.106	30 - 34	28.776	17.205
35 - 39	53.086	31.666	35 - 39	26.416	15.992
40 - 44	55.386	32.140	40 - 44	23.933	14.574
45 - 49	56.269	32.464	45 - 49	20.536	12.287
50 - 54	58.176	33.564	50 - 54	17.625	9.953
55 - 59	62.939	34.309	55 - 59	14.185	6.797
60 - 65	49.546	20.337	60 - 65	8.369	2.695
	491.347	272.877		207.762	114.299

Извор: Национална служба за запошљавање (НСЗ)

Такође, када су у питању мере АПЗ-а, НСЗ је доставила податак да се оне финансирају се из различитих извора. Реализација средстава за мере АПЗ према програму распореда и коришћења средстава за 2020. годину, је 80,75% у односу на планирана средства. Од планираних 3.810.000.000 динара реализовано је 3.076.531.695,69 динара (Табела 2).

Поред наведеног, у 2020. години је за реализацију програма и мера професионалне рехабилитације и подстицања запошљавања незапослених особа са инвалидитетом (у даљем тексту: ОСИ) обезбеђено 550.000.000 динара у Буџетском фонду за професионалну рехабилитацију и подстицање запошљавања. Током 2020. године, уговорено је 100% опредељених средстава, а реализовано је закључно са 31. децембром 2020. године 78,73% наведених средстава.

Табела 2: Реализација средстава за мере АПЗ према програму распореда и коришћења средстава за 2020. годину

Назив мере	Планирано	Реализовано	Проценат реализације
Активно тражење посла	200.000,00	98.001,00	49,00%
Додатно образовање и обука	1.817.340.000,00	1.189.056.994,35	65,43%
Субвенције за запошљавање	1.274.360.000,00	1.264.908.944,10	99,26%
Јавни радови	289.500.000,00	281.572.284,47	97,26%
Суфинансирање програма или мера активне политике запошљавања	428.600.000,00	340.895.471,77	79,54%
Укупно	3.810.000.000,00	3.076.531.695,69	80,75%

Извор: НСЗ

Реализација средстава за мере АПЗ из средстава ЈЛС у 2020. години показује да је од укупно планираних 900.000.000 динара реализовано 719.430.323,19 динара (Табела 3). У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2020. године за реализацију субвенције за отварање нових радних места по пројекту ИПА 2013 – подршка програму запошљавања НСЗ исплаћено је само 14.925.000 динара од планираних 39.971.000 динара. Подаци о исплаћеним средствима за програме и мере АПЗ по овом основу, нису доступни по полу.

Табела 3: Реализација средстава за мере АПЗ из средстава ЈЛС у 2020. години

Назив мере	План	Реализација
ЛАПЗ кофинансирање		305.682.195,75
ЛАПЗ техничка подршка		413.748.127,44
Укупно	900.000.000,00	719.430.323,19

Извор: НСЗ

Податке са евиденција НСЗ о тренду смањења незапослености и повећању запослености оба пола, у 2020. години у Републици Србији, потврђује и Анкета о радној снази (у даљем тексту: АРС) коју је израдио РЗС и који су јавно доступни на интернет страници тог завода (Табела 4).

Табела 4: Подаци о становништву у Републици Србији, исказано према групама старости, полу, незапослености и активности за 2020. годину (у хиљ.)³

	Укупно	Активно	Запослено	Незапослено	Неактивно
Укупно	5894,2	3181,3	2894,8	286,6	2712,8
15–19 год.	339,5	32,4	19,3	13,1	307,2
20–24	365,8	167,2	127,1	40,1	198,6
25–29	406,7	303,5	253,7	49,8	103,1
30–34	459,4	387,1	348,5	38,6	72,3
35–39	486,6	413,2	377,4	35,8	73,4
40–44	499,3	425,5	393,5	32,0	73,8
45–49	469,5	396,0	370,8	25,2	73,5
50–54	449,5	351,8	328,5	23,3	97,8
55–59	458,4	307,5	289,2	18,3	150,9
60–64	510,5	225,9	216,2	9,7	284,6
65–69	532,8	99,0	98,3	/	433,8
70–74	341,3	40,8	40,8	/	300,5
75 и више год.	574,9	31,5	31,5	-	543,5
Мушкарци	2844,0	1762,5	1609,5	152,5	1081,5
15–19 год.	174,9	22,5	13,6	8,9	152,4
20–24	188,3	104,9	81,9	23,0	83,3
25–29	208,6	173,2	146,8	26,4	35,4
30–34	234,2	214,1	193,6	20,5	20,1
35–39	247,5	223,7	207,0	16,7	23,9
40–44	252,6	224,0	209,6	14,4	28,6
45–49	234,9	207,4	194,4	12,9	27,5
50–54	219,9	184,0	172,2	11,9	35,9
55–59	220,0	168,6	157,7	10,9	51,4
60–64	241,1	135,2	128,4	6,9	105,8
65–69	244,4	60,1	59,5	/	184,4
70–74	149,4	24,0	24,0	-	125,3
75 и више год.	228,2	20,8	20,8	-	207,5
Жене	3050,2	1418,9	1285,3	133,2	1631,4
15–19 год.	164,6	9,9	5,7	4,1	154,7
20–24	177,6	62,3	45,2	17,1	115,3
25–29	198,0	130,3	106,9	23,4	67,8
30–34	225,2	173,0	154,9	18,1	52,2
35–39	239,1	189,5	170,4	19,1	49,5
40–44	246,7	201,5	183,9	17,6	45,2
45–49	234,6	188,6	176,4	12,2	46,0
50–54	229,6	167,7	156,3	11,4	61,9
55–59	238,4	138,9	131,5	7,4	99,5
60–64	269,4	90,7	87,8	2,8	178,8
65–69	288,4	39,0	38,8	/	249,4
70–74	191,9	16,8	16,8	/	175,1
75 и више год.	346,7	10,7	10,7	-	336,0

Извор: Анкета о радној снази (АРС) Републичког завода за статистику⁴

³ Види опширније у: Анкета о радној снази 2020, доступно на интернет страници РЗС.

Такође, према подацима из АРС за 2020. годину, коју је израдила РЗС, а која садржи неколико параметара, нпр. податке о активном и неактивном становништву и степену образовања, разврстане по полу – долази се до закључка о потреби даљег друштвеног деловања ради достизања пуне равноправности полова. Наиме, према наведеном извору, у Републици Србији је у 2020. години укупно било 5.894,2 радно способног становништва старијег од 15 година, од којих већину, тј. 3.050,2 су жене и 2.844 су мушкарци (Табела 5).

Табела 5: Основни контингенти радне снаге у Републици Србији, становништво (15 +) према образовању, полу и активности, 2020. (у хиљ.)

	Укупно	Активно	Запослено	Незапослено	Неактивно
Укупно	5894,2	3181,3	2894,8	286,6	2712,8
Без школе	61,9	4	3,5	/	57,9
Ниже	1562	499,3	456,3	43	1062,8
Средње	3095,5	1851,5	1674	177,5	1244,1
Високо	1174,7	826,6	761	65,6	348,1
Рано напуштање школовања (18–24) ¹⁾	27,7	12,5	7,6	4,8	15,3
Лица старости 15–24 која нису запослена и нису на образовању и обуци (NEETs)	112,4	47,4	-	47,4	65
Рано напуштање школовања (18–24) ²⁾ (%)	5,6	6,5	5,4	9,5	5,1
Лица старости 15–24 која нису запослена и нису на образовању и обуци (NEETs) - стопа (%)	15,9	23,8	-	89,2	12,9
Мушкарци	2844	1762,5	1609,5	153	1081,5
Без школе	12,5	2,2	1,8	/	10,3
Ниже	643,7	278,1	253,1	25	365,6
Средње	1659,5	1112,9	1012,8	100,1	546,6
Високо	528,3	369,4	341,8	27,6	158,9
Рано напуштање школовања (18–24) ¹⁾	13,8	8,1	5	3,1	5,7
Лица старости 15–24 која нису запослена и нису на образовању и обуци (NEETs)	61,7	29,6	-	29,6	32,1
Рано напуштање школовања (18–24) ²⁾ (%)	5,4	6,6	5,4	10,3	4,3
Лица старости 15–24 која нису запослена и нису на образовању и обуци (NEETs) - стопа (%)	17,0	23,2	-	92,7	13,6

⁴ Доступно на интернету: <https://www.stat.gov.rs/oblasti/trziste-rada/anketa-o-radnoj-snazi/>. Приступљено 04.10.2021. године

Жене	3050,2	1418,9	1285,3	133,5	1631,4
Без школе	49,4	1,8	1,6	/	47,6
Ниже	918,4	221,2	203,2	18	697,2
Средње	1436,1	738,6	661,2	77,4	697,5
Високо	646,3	457,2	419,2	38	189,1
Рано напуштање школовања (18–24) ¹⁾	14	4,4	2,7	1,7	9,6
Лица старости 15–24 која нису запослена и нису на образовању и обуци (NEETs)	50,7	17,8	-	17,8	32,9
Рано напуштање школовања (18–24) ²⁾ (%)	5,8	6,2	5,3	8,4	5,7
Лица старости 15–24 која нису запослена и нису на образовању и обуци (NEETs) - стопа (%)	14,8	24,7	-	83,9	12,2

¹⁾ Лица старости од 18 до 24 године са највише завршеном основном школом, која нису на образовању или обуци.

²⁾ Учешће лица старости од 18 до 24 године са највише завршеном основном школом, која нису на образовању или обуци у укупној популацији тог узраста.

Извор: APC⁵

Упркос томе, већину запослених лица у 2020. години у Републици Србији су чинили мушкарци са 1609,5 лица, док је у тој години број запослених жена износио 1285,3 лица. Такође, већину незапослених лица, независно од пола, према степену образовања чине лица са завршеном средњом школом.

У прилог наведеном, говоре и подаци АПР-а о заступљености жена и мушкараца међу регистрованим субјектима, који су активни, са пресеком стања на дан 31. децембар 2020. године. Иако жене чине више од половине укупног становништва у Републици Србији (51,3%), према подацима АПР-а достављеним за овај извештај, оне нису заступљеније од мушкараца ни у једној од категорија регистрованих субјеката, осим представништва страних задужбина и фондација у којима има 11 жена и 4 мушкарца (Табела 6). Највише жена (92.619), као и мушкараца (183.398) има у категорији „предузетника – оснивача”, али и у тој категорији је заступљеност мушкараца два пута већа него жена. Мушкарци су, такође, скоро три пута бројнији (100.793) од жена (34.319) када су у питању „заступници привредних друштава”. Такође, мушкарци су више од два пута бројнији када су у питању заступници домаћих удружења и савеза, а чак више од 6 пута бројнији међу регистрованим заступницима спортских удружења и савеза (2.230 жена и 15.472 мушкараца), док је заступљеност жена и мушкараца међу заступницима домаћих задужбина и фондација најприближнија (347 жена и 603 мушкараца).

Како у подацима о регистрованим привредним субјектима у АПР-у није могуће разврстати по полу страна физичка лица и избеглице-предузетнике, самим тим је укупан број регистрованих активних предузетника (278.984) већи од збира броја активних жена предузетница и активних мушкараца предузетника (276.017), на дан 31. децембар 2020. године.

⁵ Ibid.

Табела 6: Подаци о регистрованим субјектима у АПР, разврстани по полу, из децембра 2020. године

 Агенција за привредне регистре Одељење за испоруке података		
Активни на дан 31.12.2020.		
Привредна друштва – заступници		
Жене		34.319
Мушкарци		100.793
Привредна друштва – оснивачи		
Жене		46.553
Мушкарци		134.833
Предузетници - оснивачи⁶		
Жене		92.619
Мушкарци		183.398
Домаћа удружења и савези		
Жене		12.040
Мушкарци		26.106
Представништва страних удружења⁷		
Жене		0
Мушкарци		0
Регистар спортских удружења		
Жене		2.230
Мушкарци		15.472

⁶ Предузетничке радње немају заступнике – напомена АПР-а.

⁷ За представништва страних удружења подаци се не могу обрадити јер страна физичка лица нису разврстана по полу – напомена АПР-а.

Регистар задужбина и фондација	
Жене	347
Мушкарци	603
Представништва страних задужбина и фондација	
Жене	11
Мушкарци	4

Извор: АПР

Такође, по захтеву ресорног министарства да се доставе подаци о предузетим мерама на унапређењу родне равноправности у време епидемије болести COVID-19 у 2020. години – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је доставило податак и да су у периоду од јануара до децембра 2020. године усвојена следећа документа: Уредба о организовању рада послодаваца за време ванредног стања, 05 број 110-2517/2020 од 15. марта 2020. године, објављена у („Службеном гласнику РС”, број 31/20) од 16. марта 2020. године; Закључак којим је Влада препоручила послодавцима да измене свој општи акт, односно уговор о раду или други појединачни акт, у делу којим се уређује накнада зараде, односно накнада плате, тако да запосленима који привремено одсуствују са рада због потврђене заразне болести COVID-19 или због мере изолације или самоизолације наложене у вези са том болешћу, а која је наступила као последица непосредног излагања ризику по основу обављања њихових послова и радних задатака, односно службених дужности и контакта са лицима којима је потврђена болест COVID-19 или наложена мера изолације или самоизолације, обезбеде право на накнаду зараде у висини од 100% основа за накнаду зараде, 05 број 53-3008/2020-02 од 2. априла 2020. године, објављен у („Службеном гласнику РС”, број 50/20) од 3. априла 2020. године, а који је допуњен Закључком број 53-4228/2021-02 од 6. маја 2021. године, којим је препоручила послодавцима да измене свој општи акт односно уговор о раду или други појединачни акт, у делу којим се уређује накнада зараде, тако да запосленима који су, у време трајања проглашене епидемије заразне болести и пре привременог одсуствовања са рада због потврђене заразне болести COVID-19 вакцинисани, као и запосленима који из здравствених разлога не могу бити вакцинисани и који, о томе уз извештај лекара о привременој спречености за рад, доставе одговарајућу потврду надлежне здравствене установе, обезбеде право на накнаду зараде у висини 100% основа за накнаду зараде; Закључак којим је Влада препоручила послодавцима на територији Републике Србије, да запосленима који имају обавезу редовног обављања радних задатака у условима ванредног стања, омогуће коришћење дела годишњег одмора за 2019. годину, закључно са 31. децембром 2020. године, 05 број 53-3041/2020 од 6. априла 2020. године, објављен у („Службеном гласнику РС”, број 52/20) од 7. априла 2020. године; Закључак којим је Влада препоручила послодавцима на територији Републике Србије, да запосленима у установама социјалне заштите и установама здравствене заштите у систему здравствене заштите у Републици Србији и Министарству здравља, који имају обавезу радног ангажовања у току трајања епидемије заразне болести COVID-19,

омогуће да искористе припадајући годишњи одмор за 2020. годину и то први део у трајању од две радне недеље, у континуитету, закључно са 31. децембром 2021. године, а преостали део закључно са 30. јуном 2022. године, 05 број 131-10296/2020 од 15. децембра 2020. године, објављен у („Службеном гласнику РС”, број 151/20); Закључак о издавању решења за давање сагласности за упућивање запослених на плаћено одсуство дуже од 45 радних дана, уз накнаду зараде, у складу са чланом 116. став 2. Закона о раду на електронске захтеве послодаваца, без претходног достављања захтева послодаваца на мишљење репрезентативном синдикату гране или делатности основаном на нивоу Републике, 05 број: 132-2865/2020 од 26. марта 2020. године. Такође, и НСЗ је у 2020. години донела два споразума, један колективни уговор, пет правилника, две инструкције и један план примене превентивних мера од утицаја на безбедност и здравље запослених и корисника услуга које се односи на спречавање појаве и ширења епидемије заразних болести и измену и допуна Акта о процени ризика на радном месту. У 2020. години није било планираних активности усмерених на едукацију и родну сензибилност запослених у НСЗ.

У вези разлика у зарадама у односу на пол, истичемо да је чланом 104. ст. 2. и 5. Закона о раду утврђено да се запосленима гарантује једнака зарада за исти рад или за рад исте вредности који остварују код послодавца и да, у случају повреде овог права, запослени има право на накнаду штете. Ово, практично, значи да је утврђен општи принцип недискриминације и остваривања једнаке користи од резултата рада како мушкараца, тако и жена. Међутим, подаци РЗС показују да разлика у заради између мушкараца и жена још увек постоји и да је „платни јаз” у 2019. години износио 10,64% у корист мушкараца (Табела 7).

У вези са наведеним разликама између мушкараца и жена у сфери рада и запошљавања, КТРП је у сарадњи са Канцеларијом UN Women у Републици Србији израдило прву економску анализу неплаћених послова у области старања, која је спроведена у оквиру пројекта „Родно одговорно управљање – прерасподела неплаћеног рада”, који заједнички реализују КТРП и Канцеларија UN Women у Републици Србији, уз подршку Владе Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске и Амбасаде Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске у Републици Србији.

Родна анализа „Економска вредност неплаћених послова старања у Републици Србији” би требало да допринесе промени постојећих модела понашања у области економије неге, обавеза жена и неплаћеног рада у домаћинствима у Србији, комбинујући различите економске и социјалне мере, као и политике запошљавања. Основни циљ ове анализе је био да израчуна вредност неплаћеног рада, као и удео неплаћених послова у бруто домаћем производу (у даљем тексту: БДП) Републике Србије, као први корак на путу ка друштвеном и економском признању те вредности и креирања политика и система подршке и услуга у заједници у чијем недостатку управо и долази до оволике количине неплаћеног рада. Према подацима РЗС, жене чине чак 84% помажућих чланова пољопривредних газдинстава чији је рад неплаћен.

Табела 7: Подаци о просечној заради становништва у Републици Србији, исказани по полу и „платни јаз” између мушкараца и жена из септембра 2019. године⁸

	Укупно	Мушкарци	Жене
Просечна (брutto) зарада, РСД	74.160,00	78.029,00	69.730,00
Платни јаз између мушкараца и жена, у процентима	10,64%		

Извор: РЗС

Поводом 15. октобра – Међународног дана сеоских жена, потпредседница Владе и председница КТРО посетила је село Бело Блато у Граду Зрењанину, као и село Жевицу у Граду Чачку и поручила да жене са села живе тешко, али да нису заборављене, и да су Влада, КТРО, ЈЛС и удружења жена ту да стварају боље услове за живот на селу. Потпредседница Владе је додала и да ће заједно са удружењима упутити иницијативу Министарству финансија и Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде за измену два закона, која ће омогућити женама пензионо и здравствено осигурање, али и подстицаје за рањиве категорије, а то су и жене са села.

Током 2020. године настављена је реализација пројекта „Упослимо жене у руралним подручјима”, који је КТРО покренуло у сарадњи са Националном алијансом за локални економски развој (у даљем тексту: НАЛЕД) и Етно мрежом. Пројекат се реализује кроз подршку куповини традиционалних рукотворина које израђују жене са села од стране друштвено одговорних приватних компанија, јавних предузећа, институција и међународних организација. Циљ пројекта је да се набавком финих рукотворина доприноси економском оснаживању жена и младих у сеоским срединама и очувању културног наслеђа. Од покретања иницијативе запослене су 742 жене, обезбеђено је финансирање 16.318 радних дана, односно 130.543 радних сати за жене са села које у оквиру Етно мреже израђују традиционалне српске рукотворине. Такође, 25. јуна 2020. године у Коларчевој задужбини у Београду отворена је изложба „100 жена – 100 минијатура”, која је једина манифестација те врсте у Републици Србији која женама, које се професионално баве израдом рукотворина, даје прилику да се усавршавају и такмиче у традиционалним техникама и тако чувају културно наслеђе Републике Србије.

⁸ Извор: Истраживање о зарадама РЗС-а, које је засновано на подацима из евиденције Пореске управе, са обрасца Појединачне пореске пријаве о обрачунатим порезима и доприносима (образак ППП-ПД). РЗС под појмом „платни јаз” између жена и мушкараца подразумева процентуално исказану разлику између просечне зараде по часу запослених мушкараца и запослених жена у просечној заради по часу мушкараца.

Пројекат „Равноправно у ланцу вредности” спроводе КТРР и Удружење пословних жена Србије (у даљем тексту: УПЖС), уз подршку Амбасаде Краљевине Холандије у Републици Србији, као и Америчке привредне коморе (AmCham) и Савета страних инвеститора (FiC) са циљем промоције укључивања предузетница, малих и микро компанија у ланац вредности великих корпорација, како би се њихово samozapošljavanje учинило одрживим и на тај начин оснажили економски капацитети жена у Републици Србији, у складу са петим циљем Уједињених нација за одрживи развој за оснаживање жена. У оквиру наведеног пројекта, под покровитељством КТРР и у организацији УПЖС, у 2020. години објављен је конкурс за избор родно најсензитивније компаније у Републици Србији. Компаније које у свом пословању примењују стратегију друштвено одговорног пословања, које се воде принципима родне равноправности, праведно поступајући према свим запосленима, поштујући и уважавајући људска права и недискриминацију, које у свом раду промовишу образовање, обуке и стручно усавршавање жена, раде на обезбеђењу здравља, безбедности и равноправности свих радница и радника, јавно заговарају равноправност и укључују женске фирме у ланце снабдевања својим примером допринеће да се у Републици Србији створи нова, родно осетљива, клима. У оквиру редовне годишње манифестације УПЖС „Цвет успеха за жену змаја”, 29. октобра 2020. године су у Опери и театру „Мадленианум” по четрнаести пут додељене награде најбољим предузетницама у Републици Србији, а трећу годину заредом, у сарадњи са КТРР и уз подршку овог тела, додељено је и признање за родно најсензитивнију компанију, коју је за 2020. годину добила компанија „Generali Osiguranje Srbija”, док је на другом месту компанија „VIP mobile”, а треће место деле „Ericsson” и „Sitel Group”.

Завод за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина доставио је податак да је у 2020. години реализовао едукативне активности у оквиру програма: „Академско, економско и маркетиншко оснаживање жена и мушкараца предузетника”. У циљу економског унапређивања положаја жена и мушкараца на селу, реализован је програм путем оснивања Академије вештина у намери да на једном месту окупи жене и мушкарце предузетнике и предузетнице и оне који желе да започну сопствени бизнис и едукује их како да реализују своју пословну идеју. У програму је учествовало 25 полазница и полазника – 20 жена и пет мушкараца (углавном, чланица женских удружења са територије Аутономне покрајине Војводина и предузетнице које су почетнице у приватном бизнису). Агенда обуке обухватила је теме које се тичу практичних и теоријских знања из области започињања и развијања бизниса, маркетинга и промоције производа и услуга на друштвеним мрежама, књиговодства, управљања временом и новцем и правним аспектима бизниса.

Такође, Завод за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина одржао је током 2020. године у селу Пивнице, селу Раковац и у општини Ново Милошево промотивни програм који за циљ има да јавности представи циљну групу

жена са села и њихове предузетничке вештине (њихове рукотворине, вез, намештај од прућа, домаћи сир, домаћи ликер, вино, производе од меда и слатке и слане производе од теста), и на тај начин укаже локалној заједници и доносиоцима одлука на туристички и економски потенцијал који имају производи удружења жена из Војводине. На изложбама се представило укупно 30 удружења жена и предузетница са територија општина: Бачка Паланка, Бечеј, Беоцин, Нови Бечеј, Жабал, Ада, Кикинда и Житиште.

Поред наведеног, Завод за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина у 2020. години је расписао конкурс за унапређење родне равноправности на територији Аутономне покрајине Војводина намењен удружењима и осталим организацијама чија делатност обухвата: подизање свести о теми родне равноправности, подстицање економског оснаживања и едукације жена; активности на превенцији и сузбијању насиља према женама, као и елиминисање предрасуда и стереотипа о улози жена и мушкараца у породици и друштву. Средства по том конкурс у добило је укупно 13 удружења грађана. Као резултати реализације ових пројеката истакли су се: формирање пословних група жена у руралним срединама, покретање сопственог бизниса, повећан број предузетница, привредни раст локалне заједнице, промоција предузетница које раде у пчеларству. Одржано је укупно девет обука у којима су учествовале 73 жене.

Поменути завод је реализовао и конкурс за доделу бесповратних средстава за подстицање пословних предузетничких идеја, ради унапређења сопственог бизниса и промоције нових пословних идеја. Циљ је био пружити финансијску подршку најбољим пословним идејама за које се процени да имају капацитет да својом иновативношћу изађу на тржиште. Бесповратна средства добило је 20 удружења грађана и жена. Резултат реализације тих пројеката је био: одржано 48 обука и радионица у којима је учествовало 80 полазника и полазница.

Према подацима Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова послатим за овај извештај, долазимо до сазнања да Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство Аутономна покрајина Војводина, додељује средства за развој и подстицање пољопривредне производње путем конкурса регистриваним пољопривредним произвођачима, доделом бесповратних средстава, која је од 2017. до 2020. године добило 7.096 жена као носиоци пољопривредних газдинстава.

На основу анализе Извештаја о спровођењу Планова мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова у 2020. години, произилази закључак да се послодавци који запошљавају више од 50 лица, најчешће придржавају форме у изради наведених планова прописаних Правилником о садржају и начину достављања Плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова и годишњег извештаја о његовом спровођењу („Службени гласник РС” број 89/10), док у примени мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова нема битних показатеља о фактичком унапређењу стања у тој области. Наведено

стање, које је непромењено у односу на претходне периоде извештавања, упућује на закључак о постојању родних стереотипа у друштву и на традиционалну поделу улога између мушкараца и жена, када је у питању напредовање у каријери и заузимање руководећих положаја, а што се веома споро мења, упркос постојању недискриминаторских закона и афирмативних мера ради унапређења равноправности полова.

2. Остваривање начела равноправности полова у области социјалне заштите

Закон о равноправности полова у чл. 23. и 25. прецизно регулише равноправност полова у области социјалне заштите, као и заштиту од дискриминације у тој области. У складу са наведеним, на основу Закона о социјалној заштити („Службени гласник РС”, број 24/11), услуге социјалне заштите пружају се у складу са најбољим интересом корисника, уважавајући његов животни циклус, пол, етничко и културно порекло, језик, вероисповест, животне навике, развојне потребе и потребе за додатном подршком у свакодневном функционисању. У вези са наведеним, истичемо да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања надзире рад установа социјалне заштите за смештај корисника оба пола, тј. установа за васпитање деце и омладине у које се претежно смештају деца без родитељског старања; установа у које се претежно смештају деца са сметњама у развоју; установа за смештај одраслих и старијих са инвалидитетом, и установа за смештај старијих. Ове установе делују на нивоу ЈЛС из чијих буџетских средстава се, већим делом и финансирају, мада има и установа социјалне заштите које су у приватном власништву. Према подацима Сектора за социјалну заштиту који делује у саставу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања – права на социјалну заштиту обезбеђују се пружањем услуга социјалне заштите и материјалном подршком.

У вези са наведеним, услуге социјалне заштите су:

1) услуге процене и планирања – процена стања, потреба, снага и ризика корисника и других значајних особа у његовом окружењу; процена старатеља, хранитеља и усвојитеља; израда индивидуалног или породичног плана пружања услуга и мера правне заштите и других процена и планова;

2) дневне услуге у заједници – дневни боравак; помоћ у кући; свратиште и друге услуге које подржавају боравак корисника у породици и непосредном окружењу;

3) услуге подршке за самосталан живот – становање уз подршку; персонална асистенција; обука за самостални живот и друге врсте подршке неопходне за активно учешће корисника у друштву;

4) саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге – интензивне услуге подршке породици која је у кризи; саветовање и подршка родитеља, хранитеља и усвојитеља; подршка породици која се стара о свом детету или одраслом члану породице са сметњама у развоју; одржавање породичних односа и поновно спајање

породице; саветовање и подршка у случајевима насиља; породична терапија; медијација; СОС телефони; активација и друге саветодавне и едукативне услуге и активности;

5) услуге смештаја – смештај у сродничку, хранитељску или другу породицу за одрасле и старије; домски смештај; смештај у прихватилиште и друге врсте смештаја.

Материјалну подршку корисник и корисница социјалне заштите остварује путем новчане социјалне помоћи, додатка за помоћ и негу другог лица, увећаног додатка за помоћ и негу другог лица, помоћи за оспособљавање за рад, једнократне новчане помоћи, помоћи у натури и других врста материјалне подршке, у складу са овим законом и прописима донетим за његово спровођење.

У циљу унапређења стања социјалне заштите становништва, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у 2020. години, донео је Правилник о изменама и допунама правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуге СОС телефона за жене са искуством насиља („Службени гласник РС”, број 90/20), као и три закључка који се односе на унапређење услова рада и броја запослених на Националној СОС телефонској линији за жене са искуством насиља, током епидемије COVID-19.

У 2020. години Центар за заштиту жртава трговине људима (у даљем тексту: ЦЗЖТЉ) пружио је подршку за 337 корисника (Табела 8). Особе женског пола чине 74%, а мушког пола 26% укупног броја корисника услуга ЦЗЖТЉ. Међу особама женског пола скоро је једнак број девојчица и жена. Девојчице чине 49%, а жене 51% корисница услуга ЦЗЖТЉ. Међу корисницима мушког пола дечаци чине 41%, а мушкарци 59% укупног броја корисника услуга ЦЗЖТЉ мушког пола.

За време епидемије COVID-19 дошло је до дестабилизације, узнемирености и анксиозности корисника услуга социјалне заштите у ЦЗЖТЉ, што је захтевало појачану психосоцијалну подршку и координацију ради повезивања са пружаоцима услуга у заједници у којој корисници живе. Психосоцијална подршка, едукативне интервенције и оснаживање корисника појачано су обезбеђивани интензивираним телефонским контактима са корисницима. Била је повећана потреба за обезбеђивањем хране, средстава за хигијену и дезинфекцију за кориснике, што се обезбеђивало у сарадњи са партнерима из невладиног сектора и међународним организацијама.

Табела 8: Приказ корисница и корисника услуга ЦЗЖТЉ у 2020. години, подаци разврстани према полу и узрасту

Корисници женског пола	Корисници мушког пола	Укупно:
------------------------	-----------------------	---------

Малолетни	Пунолетни	Малолетни	Пунолетни	337
122	127	36	52	
249		88		

Извор: ЦЗЖТЉ

Процес идентификације је текао неометано, упркос тешкоћама у организацији теренског рада на територији државе, посебно за време рада у кућним условима. Излазак на терен ради идентификације је био редован, уз додатне активности по питању обезбеђења дозвола за кретање за време ванредног стања, обезбеђивање средстава за дезинфекцију и заштитних средстава за запослене стручне раднике и кориснике. Посебне тешкоће јављале су се у обезбеђивању безбедног смештаја за кориснике којима је смештај био неопходан, због поштовања процедура смештаја у установе социјалне заштите за време епидемије COVID-19.

Прихватилиште за жртве трговине људима функционисало је у отежаним условима, а радило је са пуним капацитетом и са четворо деце корисника. Посебну тешкоћу представљало је обезбеђивање потребних лекова, здравствених услуга и свакодневних намирница. Стручни радници ЦЗЖТЉ активно су радили на пружању подршке корисницима и обављању идентификације. Посвећена је пажња унапређивању компетенција стручњака за функционисање у условима епидемије COVID-19, најчешће путем веб апликација. За време епидемије корисници су имали потребну подршку, уз изражену солидарност и сарадњу свих државних актера и сарадника из невладиног сектора сектора.

Надаље, истичемо да шест прихватилишта за жртве насиља има лиценцу за пружање услуге. Од проглашења епидемије, дужне су да поступају у свему по инструкцијама и наредбама Министарства, за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. У току 2020. године, због неповољне епидемиолошке ситуације, смањен је укупан број реализација акредитованих програма обуке у области социјалне заштите.

Према подацима Министарства унутрашњих послова – Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима, која је организациона јединица Дирекције полиције, у току 2020. године је реализовала бројне активности, у сарадњи са ЦЗЖТЉ у погледу пружања правне заштите и психосоцијалне подршке девојкама и женама жртвама трговине људима, услед којих је 251 особа женског пола добила неки вид правне помоћи и психосоцијалну подршку, од тога 120 девојчица и 131 пунолетних женских особа. Психосоцијална подршка и психолошка помоћ обезбеђивани су у оквиру редовних активности запослених. Помоћ у виду пакета хране, хигијене, обезбеђивање огрева, књига, набавке лекова и др. реализована је у сарадњи са партнерима: ОЦД Удружење грађана за борбу против трговине људима и свих облика насиља над женама „Атина” и „Астра – Акција против трговине људима”, Црвени крст Србије, затим, у оквиру једнократних новчаних помоћи које обезбеђују центри за социјални рад, као и од стране међународних организација, као што су:

Организација за европску безбедност и сарадњу (у даљем тексту: ОЕБС), Међународни комитет спаса (у даљем тексту: IRC) и Немачка организација за међународну сарадњу (у даљем тексту: ГИЗ). Такође, за 198 корисника сачињени су индивидуални планови заштите који обухватају опоравак, подршку корисницима као сведоцима/оштећеним, правну помоћ, обезбеђење здравствених услуга, школовања, проналажења посла и друго. Све кориснице су учествовале у изради и реализацији донетих планова заштите, у складу са узрастом и капацитетима за партиципацију.

3. Остваривање начела равноправности полова у области здравствене заштите

Остваривање права различитих полова у области здравствене заштите је регулисано чл. 24. и 25. Закона о равноправности полова. Поред тога, право на здравствену заштиту је једно од основних људских права и као такво, ближе је регулисано Законом о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 107/05, 72/09 – др. закон, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12, 45/13 – др. закон, 93/14, 96/15, 106/15, 113/17 – др. закон 105/17 – др. закон). Будући да је посредна и непосредна дискриминација на основу пола присутна и у овој области, Закон о равноправности полова тежи ка сузбијању сваког вида дискриминације и ограничавања здравствене заштите.

У овом извештају је од кључне важности било указивање на деловање институција у заштити и унапређењу равноправности полова у условима епидемије заразне болести COVID-19. У вези са наведеним, епидемија COVID-19 у Републици Србији је у већој мери утицала на заражавање и обољевање мушкарца, а у њеном сузбијању се ангажовало медицинско особље које су, већим делом, чиниле жене. Такође, указујемо да је, почевши од 10. марта 2020. године, када је проглашена епидемија заразне болести COVID-19 у Републици Србији – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања успоставило континуирани систем извештавања у систему социјалне заштите, донело инструкције и наредбе за поступање установа и организација са циљем заштите здравља корисника и запослених, успоставило сарадњу са свим релевантним органима и службама, посредовало у сарадњи установа и организација социјалне заштите са релевантним органима и службама, обезбеђивало заштитна и санитарно-хигијенска средства установама и организацијама, као и тестове на присуство вируса и вакцине.

На званичном сајту Владе и Министарства здравља објављују се подаци о броју тестираних, заражених и хоспитализованих од COVID-19 у Републици Србији. Поред тога, на сајту Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања објављују се дневни извештаји са списком установа (државне) и организација (приватне и невладине) у којима је регистрована појава вируса код корисника и/или запослених, као и податак о укупном броју заражених корисника и запослених. Успостављена је обавеза установа и организацијама дневног извештавања о здравственом стању корисника и запослених. Свим установама и организацијама, посебно установама и организацијама које пружају услуге смештаја (домски смештај, прихватилиште и предах смештај), је омогућена комуникација са поменутим министарством електронском поштом и преко вибер група сваког дана, 24 часа.

У вези са наведеним, у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања донете су 42 инструкције, наредбе и препоруке које имају обавезујући карактер и уређују обавезу и начин примене превентивних и санитарно-хигијенских мера у установама и организацијама, посебно оним које пружају услуге смештаја од стране запослених и корисника, начин организације карантина (четрнестодневне смене) приликом појаве заразе у установи и превентивног карантина/изолације ради спречавања појаве заразе у установи, организацију кретања корисника и посета корисницима, повратак на рад запослених после одсуства са рада, начин пријема пакета, организацију вакцинације корисника и запослених и др.

Успостављена је успешна сарадња са свим органима и службама које су надлежне за заштиту здравља грађана, Министарством здравља, Институтом за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” и свим епидемиолошким службама на територији Републике Србије, Кризним штабом Владе и ЈЛС на чијим територијама функционишу установе и организације које пружају услуге смештаја.

У циљу боље заштите здравља корисника и корисница услуга социјалне заштите, организације рада у периоду трајања епидемије у државним установама за смештај, Закључком Владе од 28. маја 2020. године дозвољено је додатно запошљавање 455 неговатеља и медицинских техничара и 127 здравствених радника у свим установама за смештај.

Инспектори социјалне заштите су у току 2020. године извршили 95 инспекцијских надзора и учествују у изради дневних извештаја са списком установа (државне) и организација (приватне и невладине) у којима је регистрована појава вируса код корисника и запослених и у свакодневној комуникацији, контролног и саветодавног карактера, 24 часа са установама и организацијама електронском поштом и преко вибер група.

У установама социјалне заштите од марта до децембра 2020. године, заражено је укупно 5.541 корисника и 2.136 запослених. У установама социјалне заштите за смештај корисника заражено је 5.509 корисника што представља 23,7% од укупног капацитета установа социјалне заштите чији је оснивач Република Србија и Аутономна покрајина Војводина и приватних пружаоца услуге социјалне заштите домског смештаја одраслих и старијих. Од укупног броја заражених, у установама за смештај одраслих и старијих заражено је 4.382 корисника и 1.309 запослених. У установама за смештај особа са менталним и интелектуалним тешкоћама заражено је 994 корисника и 336 запослених. У домовима за децу без родитељског старања заражено је 17 корисника и 59 запослених, установама за децу и младе са сметњама у развоју 116 корисника и 50 запослених, заводима за васпитање деце и омладине 8 запослених. У центрима за социјални рад и центрима за породични смештај и усвојење заражено је 32 корисника и 374 запослена. Међутим, поменуто министарство не води евиденцију о полној структури заражених корисника и запослених, што би у наредном периоду требало обезбедити.

Управа за безбедност и здравље на раду је организовала форум „COVID-19 – Безбедност и здравље на раду у време пандемије”, поводом обележавања Европске недеље безбедности и здравља на раду. Форум је одржан 23. октобра 2020. године, у Београду. Током епидемије COVID-19 у 2020. години Управа за безбедност и здравље на раду, као орган у саставу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, донела је два правилника и три упутства ради спречавања ширења заразе COVID-19. Такође, према подацима Управе за безбедност и здравље на раду, у извештајном периоду од 1. јануара до 31. децембра 2020. године, тај орган је реализовао следеће управне и управно-надзорне послове: стручне испите за обављање послова безбедности и здравља на раду и послова одговорног лица (положило 399 кандидата, од тога 216 мушкараца и 183 жене); стручни испит за обављање послова координатора за израду пројекта, (положило 9 кандидата, од тога 7 мушкараца и 2 жене); стручни испит за обављање послова координатора за извођење радова положило 48 кандидата, од тога (40 мушкараца и 8 жена).

Након проглашења ванредног стања у Републици Србији, КТПР је реализовало низ мера и активности у условима епидемије заразне болести COVID-19. Између осталог, инициран је и одржан мултисекторски састанак на тему: „Насиље над женама и девојчицама у време епидемије корона вируса”, имајући у виду неопходност координисаног и интегрисаног одговора свих релевантних институција – органа јавне власти, међународних организација и невладиног сектора у Републици Србији у спровођењу превентивних мера ради спречавања насиља према женама.

На иницијативу потпредседнице Владе и председнице КТПР, проф. др Зоране Михајловић, а у намери да се на најбољи начин одговори на изазове пандемије болести COVID-19 и кризу коју је она изазвала и која на различите начине утиче на жене и мушкарце, упућена је листа препорука Привредној комори Републике Србије, НАЛЕД-у, Америчкој привредној комори, Савету страних инвеститора, Српској асоцијацији менаџера и Министарству привреде да послодавци у периоду кризе поштују економске принципе оснаживања жена које прописују Уједињене нације.

КТПР подржало је регионални дијалог о женама као носиоцима одговора на кризу изазвану болешћу COVID-19. Учесници дијалога су се сагласили да су приоритетна питања одговора региона на болест COVID-19 следећа: интегрисани и мултисекторски одговор; спречавање и сузбијање насиља према женама и девојчицама и родно заснованог насиља; редистрибуција повећаног терета економије неге; смањивање родног јаза, нарочито у области дигиталне писмености; брига о родној перспективи приликом планирања и буџетирања одговора на болест COVID-19, обезбеђивање родне статистике, укључивање младих у циљу адекватнијег одговора на будуће кризе. Дијалогу који је иницирала регионална Канцеларија UN Women за Европу и Централну Азију одазвале су се представнице свих механизма за родну равноправност из региона: Федерације Босне и Херцеговине, Републике Северне

Македоније, Црне Горе, Косова*⁹, Републике Албаније и Републике Турске, како би разговарале о приоритетима у раду и изазовима са којима се ови механизми суочавају у испуњавању мандата за промоцију родне равноправности и оснаживања жена у контексту кризе болешћу COVID-19.

КТРП, у сарадњи са Канцеларијом UN Women у Републици Србији и уз подршку Делегације Европске уније у Србији, донело је одлуку да се део средстава на пројекту ИПА 2016 под називом: „Кључни кораци ка родној равноправности” у износу од 120.000 долара прерасподели на мобилне, волонтерске тимовиме и тимове за вандредне ситуације ради обезбеђивања помоћи најугроженијим женама на локалу. Више од 14.000 жена из 50 општина и градова добило је хигијенске пакете, храну и корисне информације о поступању у време кризне ситуације. Поред тога, уз подршку компаније „Mozzart” донирани су телевизори са пратећом опремом за 13 сигурних кућа у Републици Србији, како би деца која су као жртве насиља збринута у сигурним кућама, а која су, услед затварања школа, морали да прате наставу путем телевизије у просторијама прихватилишта и сигурних кућа могла на тај начин да испуњавају своје школске обавезе у ситуацији ванредног стања. КТРП је у сарадњи са Фондом Б-92, обезбедило да све сигурне куће у Републици Србији, у 2020. години, добију неопходна дезинфекциона средства, док је компанија „DexuCo” донирала играчке и друштвене игре за децу сигурним кућама.

III. ПОРОДИЧНИ ОДНОСИ

У вези равноправности полова у породичним односима, поред примене Закона о равноправности полова (2009), релевантна је и примена Породичног закона („Службени гласник РС” број 18/05) којим су уређени: брак и односи у браку, односи у ванбрачној заједници, односи детета и родитеља, усвојење, хранитељство, старатељство, издржавање, имовински односи у породици, заштита од насиља у породици, поступци у вези са породичним односима, лично име и сл. У вези са наведеним, ресорно министарство наводи да је у другој половини 2020. године образовано ново министарство надлежно за породицу и демографију.

Према подацима Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у 2020. години за мере финансијске подршке породици са децом исплаћено је 60.500.955.216,88 динара.

Поводом Одлуке Уставног суда Републике Србије бр. IУз-216/2018, IУз-247/2018 и IУз-266/2017, која се односи на оцену уставности Закона о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом коју је затражио Повереник за заштиту равноправности, а с обзиром на промењену надлежност

⁹ На основу Договора о регионалном представљању и сарадњи, коришћење назива Косово* је без прејудуцирања статуса и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и мишљењем Међународног суда правде о декларацији о независности Косова.

Министарства за бригу о породици у 2020. години, два министарства и то: Министарство за бригу о породици и демографију и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања радила су на изради и доношењу Инструкције о поступању општинских – градских управа и центара за социјални рад у примени и спровођењу одлука Уставног суда Републике Србије бр. IУз-216/2018, IУз - 247/2018 и IУз -266/2017, којом се уређују обавезе општинских и градских управа у поступку остваривања права на накнаду зараде за време породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета, права на остале накнаде по основу рођења и неге детета и посебне неге детета и права на додатак за помоћ и негу другог лица.

Пројекат „ЈЕДНАКИ – Ка родној равноправности усклађивањем радног и породичног живота запослених”, који је започет у јануару 2020. године у сарадњи Кабинета министра без портфеља задуженог за демографију и популациону политику и Фондације Ана и Владе Дивац, од октобра 2020. године се наставља уз промену носиоца пројекта у складу са Законом о министарствима, а то је Министарство за бригу о породици и демографију. Пројекат ће се спроводити до децембра 2021. године, уз финансијску подршку Европске уније кроз програм: „Права, једнакост и држављанство (2014-2020)”.

Завод за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина расписао је у 2020. години и конкурс за брачне парове из Аутономне покрајине Војводина који желе да учествују у ревитализацији војвођанског села и стварају услове за живот својих породица на селу, а нису власници било какве непокретности. Циљ конкурса био је да унапреди економски положај жена путем пораста броја жена власница непокретности, да подстакне развој руралних средина и побољша демографску структуру војвођанских села. Право учешћа на конкурс имали су супружници чија брачна заједница траје најмање годину дана и ванбрачни партнери са трајнијом заједницом живота који живе на територији Аутономне покрајине Војводина. По том основу, у 2020. години је 25 породица добило бесповратна средства за куповину куће, а исто толико жена су постале власнице непокретности на селу. Од 2014. године, од када се овај конкурс расписује, а у оквиру подстицајних мера за економско оснаживање жена на селу, 293 жене су постале сувласнице некретности у Аутономној покрајини Војводина.

И поједине привредне организације разрађују читав спектар мера, како би дали свој допринос и оснажили мере популационе политике Владе, те унапредили равноправност полова. На основу 483 извештаја за 2020. годину добијених од послодаваца који запошљавају више од 50 запослених, посебно се издвајају поједини примери који илуструју добре, али и лоше праксе у Републици Србији. Први је пример послодавца у области трговине „КТК Комерц Крушевац ДОО” који је у 2020. години имао укупно 181 запослених, од којих 149 жена и 32 мушкараца, а директор фирме је особа мушког пола. Ова фирма, према извештају ресорном Министарству, у својој пракси примењује: план редовних едукација запослених на тему о равноправности полова; план запошљавања мање заступљеног пола (у овом случају припадника мушког пола) ради побољшања полне структуре запослених; утврђивање критеријума

за пријем у радни однос кандидата или кандидаткиње у складу са описом радног места, а не са личним својствима кандидата или кандидаткиње; план успостављања уравнотежене полне структуре на извршилачким радним местима; план успостављања уравнотежене полне структуре на руководећим радним местима; прилагођавање радног времена породичним обавезама запослених, тзв. „Family Firendly” политика; спровођење периодичних превентивних систематских здравствених прегледа за запослене, у складу са њиховим потребама (специјалистички прегледи за жене и мушкарце); доделу стипендија за дефицитарна занимања у циљу равномерне заступљености полова; предлагање мера и активности послодавца за спровођење превенције од сексуалног узнемиравања и сексуалног уцењивања; план уређења радног простора у складу са потребама оба пола (посебне гардеробе за пресвлачање жена и мушкараца).

Сасвим супротан пример је послодавац „Вода Врњци” а.д. из Врњачке Бање која у 2020. години од укупно 180 запослених, упошљавала 48 жена и 132 мушкараца, а на месту директора је особа женског пола. У извештају ресорном министарству се истиче да је код послодавца у сектору производње, транспорта и продаје запослен већи број особа мушког пола јер „због природе посла постоје традиционално мушки послови, као што су: возач, виљушкар, електричар, бравар, колар, продавац”. Такође, у наведеном извештају наводи се и да је „у сектору квалитета, финансија, људских ресурса, маркетинга запослен већи број особа женског пола”. У тој фирми није било обука у 2020. години на тему унапређења равноправности полова услед епидемије болести COVID-19. Од мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова у тој фирми примењују се: „примена политика једнаких могућности у свим фазама планирања, доношења и спровођења одлука које су од утицаја на положај жена и мушкараца; остваривање политике једнаких могућности у вези са остваривањем права из радног односа и по основу рада; спровођење периодичних превентивних прегледа запослених, у складу са њиховим потребама и прописима.”

У овом извештају, треба истаћи и пример послодавца „Металац-Пролетер” а.д. из Горњег Милановца који је у 2020. години запошљавао укупно 368 лица, од којих 291 жену и 77 мушкараца, и на чијем је челу као генерални директор особа женског пола. Ова фирма је у 2020. години потпомогла усавршавање већег броја припадника мање заступљеног пола, тј. 4 мушкараца и 1 жене, а у радни однос је примила 42 жене и 10 мушкараца, док је отпуштених било 25 жена и 8 мушкараца. У њој је 2020. године одобрено породилско одсуство за 15 жена, док се са породилског одсуства вратило пет жена. У тој фирми се примењује исплата солидарне помоћи запосленима који користе породилско одсуство у складу са могућностима послодавца и куповина поклона за родитеље приликом рођења детета, те могућност плаћеног одсуства са посла и за оца, а не само за мајку приликом рођења детета, итд.

1. Спречавање насиља у породици и заштита жртава насиља

Према извештају Министарства правде за 2020. годину – спречавање насиља према женама један је од најважнијих циљева родне равноправности на којем се ангажује то министарство. С тим у вези, равноправност полова је могућа једино заустављањем насиља према женама као доминантним жртвама насиља у породици и партнерским односима – истиче Министарство правде. Да су жене доминантне жртве произилази и из података о броју жртва ради чије заштите су од стране судова продужене хитне мере према Закону о спречавању насиља у породици, који је усвојен 24. новембра 2016. године, а ступио на снагу 1. јуна 2017. године. Ови подаци су разврстани према полу и односу учиниоца и жртве и предмет су анализе од стране Министарства правде. Наведени подаци су јавно доступни на сајту Министарства правде „Искључи насиље”, у одељку „Статистика”, почев од новембра 2018. године. На основу ових података може да се закључи да су најчешћи извршиоци насиља којима су за 30 дана продужене хитне мере према Закону о спречавању насиља у породици управо особе мушког пола, било да насиље врше према особама женског пола, било да га врше према другим особама мушког пола. Такође, партнерско насиље према особама супротног пола је доминантније од породичног насиља према особама истог пола. Када је реч о полу жртава, ове податке Министарство правде евидентира од септембра 2018. године и на основу података из те евиденције, од септембра 2018. године до децембра 2020. године било је укупно 49.476 жртава од којих су 36.336 (73,6%) женског пола 13.131 (26,4%) особа мушког пола. У циљу спречавања насиља у породици, а тиме и унапређења родне равноправности Министарство правде је и током 2020. године наставило да предузима активности у остваривању заједничког циља, а то је „нулта толеранција на насиље” у породичним и партнерским односима.

Међутим, наведено министарство у свом извештају за 2020. годину није доставило податке о раду Савета за сузбијање насиља у породици коме пружа стручну и административно-техничку подршку у раду, као ни податке о томе докле се стигло са успостављањем Централног регистра за учиниоце и жртве насиља у породици при Републичком јавном тужилаштву, у складу са поменутиим законом.

Министарство правде је доставило податак да је у 2020. години, за време трајања ванредног стања, дало Препоруку за рад судова и јавних тужилаштва б р. 112-01-5572020-05 од 17. марта 2020. године којом се за време трајања ванредног стања у основним судовима одржавају само за она суђења која не трпе одлагање, међу којима су и суђења у предметима која се односе на насиље у породици. На овај начин се утицало на хитно и ефикасно деловање свих институција система у пружању заштите од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља, налазећи да је то врло важно, а посебно у кризним ситуацијама каква је и пандемија услед ширења болести COVID-19. Крајем марта 2020. године и то убрзо по увођењу ванредног стања на сајту Министарства правде www.iskljucinasilje.rs истакнути су сви СОС телефони, као и радно време и врста услуге свих ОЦД које пружају подршку жртвама насиља у породици, а које заједнички делују у оквиру групе Мреже жена против насиља. На тај

начин је омогућено да жртве и шира јавност буду боље информисане о услугама заштите, што представља и један вид јачања свести о препознавању и обавезности пријаве насиља.

Ради несметане примене Закона о спречавању насиља у породици и унапређења рада група за координацију и сарадњу, дата је препорука да се састанци групе за координацију и сарадњу одржавају путем интернета. Ова препорука је реализована кроз давање подршке групама за координацију и сарадњу обезбеђивањем ZOOM апликације. Коришћење апликације Министарство правде је омогућило јавним тужилаштвима у сарадњи са Уједињеним нацијама – Програмом за развој (UNDP) и 4. маја 2020. године обезбеђен је приступ апликацији за 20 заменика јавног тужиоца за одржавање састанака, чиме је започето пилотирање у осам основних јавних тужилаштва и то у: Другом основном јавном тужилаштву у Београду, основним јавним тужилаштвима у Панчеву, Врбасу, Новом Саду, Аранђеловцу, Смедереву, Нишу и Ужицу. Групама за координацију и сарадњу је одржавањем састанака на овакав начин омогућена бржа размена података и самим тим њихова већа доступност као и лакше укључивање других учесника у смислу члана 25. став 4. Закона о спречавању насиља у породици, као што су представници образовних, васпитних и здравствених институција, ОЦД и других учесника. Чињеница је да је на овај начин омогућена бржа доступност свих релевантних података и то одмах током одржавања састанка, јер је сваком члану групе доступан сваки податак којим располаже институција коју представља, штеди се време и, самим тим, поред квалитетније размене информација обезбеђује се већа економичност и ефикасност приликом одржавања састанака, а свакако је у складу и са епидемиолошком ситуацијом.

Министарство правде је и током 2020. године наставило да активно прати примену Закона о спречавању насиља у породици и било је у сталној комуникацији са појединим групама за координацију и сарадњу и током ванредног стања, како би се помогло у отклањању појединих препрека у измењеним околностима изазваним уведеним мерама заштите од ширења епидемије болести COVID-19. Као и током претходних година, Закон о спречавању насиља у породици примењивао се у свим сегментима, а промењене околности током ванредног стања нису битно утицале на примену поменутог закона. У прилог томе говоре и подаци који се односе на број одржаних састанака групе за координацију и сарадњу, случајеве насиља у породици које су размотриле групе за координацију и сарадњу, предлоге за продужење хитних мера, усвојене предлоге за продужење хитних мера и израђене индивидуалне планове заштите и подршке жртвама на територији Републике Србије од почетка јануара до краја децембра 2020. године. Према подацима Министарства правде, групе за координацију и сарадњу су се у 2020. години састале 2.604 пута. Осим обавезног учешћа на тим састанцима представника тужилаштва, полиције и центра за социјални рад, у неким случајевима су у раду група учествовали и представници локалних здравствених и образовних установа, као и појединих удружења. Такође, до краја 2020. године, ове групе за координацију и сарадњу су размотриле укупно 45.805

случајева насиља у породици, израдиле 16.923 индивидуалних планова заштите (Табела 9).

Табела 9: Резултати рада група за координацију и сарадњу у примени Закона о спречавању насиља у породици, током 2020. године

Период: јануар - децембар 2020. године	Број одржаних редовних састанака	Број размотрених сучајева насиља у породици	Број предлога за продужење хитне мере	Број усвојених предлога	Број израђених индивидуалних планова заштите
УКУПНО	2.604	45.805	19.280	18.557	16.923

Извор: Министарство правде

Када је у питању број фемицида у 2020. години, на основу података експерткиња из Института друштвених наука у Београду, у Републици Србији је од стране мушкараца укупно убијена 31 жена (фемицид), што је на истом нивоу као и претходне, 2019. године. Ова евиденција обухвата све случајеве убистава жена од стране мушкараца (како услед насиља у породици, тако и приликом разбојништва, пљачки, силовања, трговине људима, обрачуна криминалних група и сл.), а не само убистава од стране чланова породице и бивших и садашњих партнера.

Министарство унутрашњих послова у свом извештају за 2020. годину истиче да је на територији Републике Србије у временском периоду од 1. јануара до 31. децембра 2020. године у оквиру породице и партнерских односа лишено живота укупно 28 лица женског пола. Поменуто министарство наводи да дужи низ година реализује различите активности, мере и пројекте који се односе на унапређење родне равноправности, унапређење положаја жена у министарству, успостављања једнаких могућности и др. Такође, са посебном пажњом се приступа проблему насиља према женама, насиља у породици и партнерским односима, а као показатељ тога је дефинисана мера „Јачање активности на сузбијању насиља у породици и партнерским односима” у оквиру стратешке области „Безбедност”, у Стратегији развоја Министарства унутрашњих послова за период 2018-2023. године.

У погледу примене члана 29. Закона о равноправности полова, који се односи на насиље у породици, Министарство унутрашњих послова у свом извештају истиче да је Законом о спречавању насиља у породици уведено превентивно поступање полицијских службеника и могућност њиховог реаговања у догађајима који не садрже елементе кривичног дела или прекршаја. У складу са тим, као институционални одговор на овај друштвени проблем у Управи криминалистичке полиције формирано је 2016. године Одељење за превенцију и сузбијање насиља у породици које прати и анализира стање извршених кривичних дела из области породичног насиља и насиља у партнерским односима на подручју Републике Србије. У 2020. години реализоване су следеће активности које се односе на област сузбијања насиља у породици: изречено је укупно 29.345 хитних мера, од тога 9.029 мера привременог удаљења

учиниоца из стана и 20.316 мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој.

Као што видимо, ови подаци Министарства унутрашњих послова о изреченим хитним мерама, као и подаци које је доставило Министарство правде, говоре у прилог потребе да се Закон о спречавању насиља у породици имплементира у потпуности, укључијући и успостављање Централног регистра при Републичком јавном тужилаштву.

Поводом обележавања Међународног дана борбе против насиља над женама у оквиру кампање „16 дана активизма против насиља над женама” полицијски службеници Одељења за превенцију и сузбијање насиља у породици, учествовали су на онлајн округлом столу на тему: „Насиље над женама”, у организацији ОЕБС-а за југоисточну Европу, у циљу идентификовања добрих пракси и размене искустава. Сходно поступању по Посебном протоколу о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, полицијски службеници су учествовали на 216 конференција случаја. Такође, одржано је 405 интерних састанака са полицијским службеницима и 1.975 састанака са представницима других институција и установа које се баве проблемом насиља у породици (центри за социјални рад, тужилаштва, судови, домови здравља и сл.).

Министарство унутрашњих послова је известило да је у циљу унапређења знања припадника тог министарства одржано 14 обука за полицијске службенике из подручних полицијских управа, којима је присуствовало укупно 56 полицијских службеника. Такође, одржано је девет семинара за полицијске службенике из подручних полицијских управа, док су припадници тог министарства заједно са представницима других институција и осталим субјектима који раде на заштити жртава породичног насиља на локалном нивоу одржали 28 заједничких обука. Полицијски службеници подручних полицијских управа су узели учешће на 27 едукација, четири округла стола, а реализовано је и 39 осталих активности које уређују мултисекторске обавезе и активности институција на локалном нивоу.

Поред наведених активности у оквиру примене члана 29. Закона о равноправности полова које се односе на превенцију насиља у породици у Министарству унутрашњих послова су од стране свих 27 полицијских управа сачињени предлози 36 пројеката у области превенције, који су планирани да се спроведу у току 2020. године, у складу са приоритетима који су дефинисани у Стратешком плану полиције и Оперативним плановима полицијских управа. Имајући у виду епидемиолошку ситуацију и одлуке надлежних органа, ови пројекти су ревидирани, а активности се искључиво реализују кроз поделу едукативних и информативних материјала грађанима, као и кроз медијско учешће припадника полиције у одређеним безбедносним областима. У том смислу реализоване су активности пет пројеката на подручју четири полицијске управе (Ниш, Пријепоље, Пожаревац и Крагуевац).

Према подацима КТРП, поводом 18. маја – Дана сећања на убијене жене жртве насиља, потпредседница Владе и председница КТРП је истакла да је у претходних десет година 319 жена изгубило живот само зато што су жене. Више од 400 деце остало је без мајки. Она је подсетила да је пре четири године, на иницијативу КТРП и ОЦД „Жене против насиља“, у Влади, којом је тада председавао Александар Вучић, упутила предлог да 18. мај буде Дан сећања на жене које су изгубиле живот у насиљу, било да је оно породично или партнерско и да је то проблем у чије решавање треба да се укључе сви актери у друштву.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања доставило је податак да је, када је реч о програмима у области спречавања насиља у породици и родне равноправности, у току 2020. године реализован само акредитовани програм „Улога и одговорност центара за социјални рад у примени Закона о спречавању насиља у породици“. Програм је у периоду од фебруара до јула 2020. године имао пет реализација, које је похађало укупно 97 стручних радника из следећих центара за социјални рад: Стара Пазова, Ириг, Рума, Инђија, Пећинци, Ниш, Краљево, Књажевац, Сврљиг, Неготин, Бољевац, Зајечар, Бор, Ћуприја, Бачка Топола, Сента, Ада и Мали Иђош.

Податке о броју и проценту жена које су претрпеле насиље у породици и партнерским односима у односу на укупан број корисника услуга заштите од насиља у породици којима су пружене услуге социјалне заштите у центрима за социјални рад, у периоду од јануара до децембра 2020. године, разврстане према врстама услуга, годинама старости и степену образовања корисника услуга (врсти занимања) нису достављени ресорном министарству јер још нису обрађени извештаји центара за социјални рад за 2020. годину.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у вези са функционисањем Националног СОС телефона за жене са искуством насиља у 2020. години, доставило је извештај за 2020. годину Центра за заштиту одојчади, деце и омладине Београд, који пружа ове услуге, и то: осим на Националном СОС телефону за жене са искуством насиља и на тзв. Родитељском телефону и на Националној дечијој линији (НАДЕЛ). У вези са функционисањем Националног СОС телефона за жене са искуством насиља у 2020. години, најпре се истиче да је позивање броја: 0800 222 003 – бесплатан сервис за позиваоца, да се услуга пружа 24 сата дневно, 365 дана у години. Ова линија, која је покренута 28. децембра 2018. године, упошљава једног координатора (који је уједно и руководиоца), једног стручног радника и осам консултанткиња са пуним радним временом. У 2020. години било је 4.618 позива ка централни Националног СОС телефона за жене са искуством насиља, али када се од тог броја одбију тзв. тестирајући позиви (позиви тишине, прекид, провера опреме, злостављачки позиви), долази се до податка да је укупан број позива које је примио Национални СОС телефон током 2020. године био 2.922 позива. Од тог броја, реализовано је 694 разговора на тему конкретног насиља над женама (24%), а у два случаја дошло је и до интервенције националног СОС сервиса, који је на захтев позивалаца забринутих за безбедност жртве, позивао припаднике полиције да поступе

у складу са законом. Чести су били позиви од стране позиваоца који нису циљна група, јер су сервис који ради 24 сата, па им се обраћају и особе са менталним потешкоћама, када други бројеви и сервиси нису доступни. У овој групи позива налазе се и разговори са темом социјалних питања и бриге за егзистенцију, који нису у примарном фокусу ове услуге, али је сваки позивалац уважен и упућен на надлежне институције. Такође, интересантан је податак да је 197 особа позвало ове године по први пут Национални СОС телефон за жене са искуством насиља.

Током 2020. године Национални СОС телефон за жене са искуством насиља позвао је 624 жене и 70 мушкараца (10%), који су се јавили на тему насиља према женама. Сви позиваоци у назначеном периоду били су пунолетни. У 78% случајева позвала је лично жртва, у 2% случајева то је урадио и сам насилник. У осталим случајевима овај сервис позвале су особе које су биле забринуте за жртву из свог окружења или породице (17%). То су најчешће биле мајке, а знатно ређе и забринуте кћерке и синови. Понекад су се јављале и забринуте комшије, пријатељице, сестре али ове године и забринуте очеви. У 3% разговора позивалац је био представник невладиног сектора, медија или заинтересовани грађанин. Према врсти насиља које су пријављивана, доминира психолошко насиље. Ипак, важно је нагласити да се најчешће радило о комбинованом насиљу и да су саговорници/саговорнице обично говорили да доживљавају неколико различитих облика насиља истовремено (Табела 10).

Табела 10: Врсте насиља које су у 2020. године пријављене на Национални СОС телефон за жене са искуством насиља

Физичко	46%
Психолошко	78%
Сексуално	7%
Прогањање	19%
Полно узнемиравање	1%
Економско	21%

Извор: Центар за заштиту одојчади, деце и омладине Београд

Означени насилник у овим разговорима је, у највећем броју случајева, био мушкарац (83%), и то из старосне групе између 40 и 49 година, који располаже финансијским средствима у породици. Значајан проценат саговорница је навео да је насилник у поседу ватреног оружја (11%), и да је корисник психоактивних супстанци и/или алкохола (преко 15%). Интересантан податак је да се у 17% случајева као насилник појављује особа женског пола, а то је најчешће била бивша партнерка или мајка мушкараца са искуством насиља. Структура позива на Националном СОС телефону за жене са искуством насиља показује да се у значајном проценту као особа која трпи насиље појављује жена (чак 85%). Анализа показује да су те жене најчешће

старости између 40 и 49 година, имају децу из заједнице са насилником, али и из претходних брачних и ванбрачних веза, да су незапослене (44%) и без личних новчаних средстава. Само 20% жена која су жртве насиља изјављује да имају стабилно запослење. Жене које позивају Национални СОС телефон су у највећем проценту и даље у брачној заједници са насилником, док су мушкарци који су доживели насиље углавном били разведени. Значајан проценат жртава је као последицу дуготрајног трпљења насиља развио бројне менталне тегобе (30%), а понекад и др. физичка обољења (21%), док у чак 4% обављених разговора саговорнице саопштавају да су имале или и сада имају суицидалне намере. Податак несумњиво говори о погубном утицају различитих форми насиља на психофизичко стање жртве. У 17% реализованих разговора саговорнице су навеле да су, поред њих, и деца доживљавала насиље, а у 28% да су деца била сведоци насиља. Саговорнице су, углавном, упућиване директно на системе за подршку жртви насиља, као што су центри за социјални рад и полиција, али је нагласак увек стављен и на препоруку да потраже стручну медицинску или психолошку помоћ (Табела 11).

Табела 11: Приказ изечених мера насилнику и пружених услуга женама са искуством насиља након позива Националног СОС телефона

Хитне мере	Мере заштите	Кривич. поступак	Фин. помоћ	Смештај жртве	Психо-социјално саветовање	Прав. помоћ	Помоћ у запошљавању	Здравствене услуге	Друго
182	153	105	16	27	324	72	8	241	92

Извор: Центар за заштиту одојчади, деце и омладине Београд

Једна од специфичности деловања Националне СОС телефона за жене са искуством насиља била је проузрокована увођењем ванредног стања услед епидемије болести COVID-19, па и након тога (Табела 12).

Табела 12: Број и врста услуга Националне СОС телефонске линије за жене са искуством насиља, пружених у 2020. години

Информисање о СОС телефону	345
Едукација у вези са феноменом насиља	267
Разумевање осећања, ситуације и помоћ при доношењу одлука	344
Информисање о правима, могућностима и процедурама	312
Информисање о установама, услугама и службама за подршку	348
Посредовање – повезивање корисница са другим службама	7
Посредовање – повезивање са службама у ситуацији акутног насиља	2

Извор: Центар за заштиту одојчади, деце и омладине Београд

Услуга је у том периоду била онлајн, тј. на даљину, али и даље доступна 24 сата, седам дана у недељи. Током ванредног стања примљено је 350 позива, а 40% били су позиви везани за насиље условљено новонасталом ситуацијом. У том периоду, велики број позива примљен је и од стране особа са менталним тешкоћама, јер им је јако тешко да се снађу у ванредним околностима, да осмисле свој дан, прате неку структуру, буду мање узнемирене, редовно узимају терапију или траже подршку саветница у одржавању својих дневних рутина.

Према подацима достављеним за овај извештај из КТРП, пројекат „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама – 2. фаза” спроводи КТРП као главни имплементациони партнер, у сарадњи са агенцијама Уједињених нација (UNICEF, UN Women, UNFPA, UNDP) и у партнерству са надлежним министарствима и покрајинским институцијама (Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарством просвете, науке и технолошког развоја, Министарством здравља, Министарством унутрашњих послова, Министарством правде, Министарством омладине и спорта и Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова), а уз финансијску подршку Владе Краљевине Шведске (Шведске агенције за међународну развојну сарадњу – SIDA). Општи циљ пројекта је развој друштвеног и институционалног оквира који ће допринети нултој толеранцији и искорењивању насиља према женама у Републици Србији. Неки од најважнијих остварених резултата овог пројекта су: успостављено родно осетљиво друштвено и нормативно окружење кроз спровођење међународних и националних обавеза у области спречавања и сузбијања насиља према женама и децом; 450 посланица и посланика Народне скупштине и одборница и одборника локалних скупштина из 90 општина на територији Републике Србије информисано је о кључним остварењима, недостацима и изазовима у спровођењу Истанбулске конвенције и националног законског оквира у области спречавања насиља у породици; развијен је Приручник за примену Посебног протокола система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања у сарадњи са Министарством здравља; пружатељке/пружаоци општих и специјализованих услуга обучени су да делотворно пружају интегрисане услуге заштите женама и деци са искуством насиља; групе за координацију и сарадњу, које су прописане Законом о спречавању насиља у породици, а којима руководи тужилац и учествују полиција и центри за социјални рад (обавезни чланови), као и здравствене и образовне установе, национална служба за запошљавање и ОЦД по потреби, подржани су кроз обуке, учење кроз праксу и водиче, како би пружали професионалну, делотворну и ефикасну подршку жртвама; скоро 190 професионалки и професионалаца унапредило знање о специфичностима рада са женама из маргинализованих група и женама са искуством сексуалног насиља; 24 учиниоца насиља и 29 њихових партнерки укључени су у новоосноване програме за промену њихових уверења и понашања. Програми су ревидирани да буду усклађени са Истанбулском конвенцијом и представљају пилотирање Стандарда за рад са починиоцима насиља који су израђени у оквиру пројекта; промењена перцепција родно заснованог насиља и родне норме и повећано разумевање механизма за заштиту људских права жена и деце: 960 деце било је укључено у социо-емотивно учење, док је

624 родитеља учествовало на радионицама о социо-емотивном учењу и промовисању различитости. Тренери су обучавали васпитаче и стручне сараднике, а све активности са децом и родитељима су реализовали васпитачи у оквиру редовног рада са децом и планираним активностима сарадње са породицом; укупно 1.231 ученица и ученика из седам основних и средњих школа учествовало је у активностима повећања свести о превенцији родно заснованог насиља; 2.437 ученица и ученика учествовало је у локалним акцијама које су организоване ради промовисања различитости и родне равноправности; преко 30 уредница и новинарки укључило се у групу „Новинарке против насиља“, која је израдила Смернице за медије за родно осетљиво извештавање о случајевима насиља у породици. Поред тога, ова група је развила индикаторе за праћење медијског извештавања о насиљу према женама. Ову групу је GREVIO комитет препознао као пример добре праксе у спровођењу члана 17. Истанбулске конвенције који се односи на медије.

Израда Националне стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици (2020-2025) и Акционог плана (2020-2022) је била једна од тежишних активности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у 2020. години. КТРП је кроз пројекат „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама – 2 фаза” омогућило поменутом Министарству финансијску подршку за израду наведене стратегије и акционог плана и ангажовање експерата/киња који су дали свој допринос у изради свеобухватног документа у овој области. У саставу Радне групе за израду Предлога поменуте стратегије и акционог плана је учествовао велики број представника ресорних органа и организација државне управе, као и представници организација цивилног друштва.

У новембру 2020. године најављена је трећа фаза пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама”, вредан 1.500.000 долара за период 2020-2021. Поред већ постојећих партнера, у пројекат се укључио и Повереник за заштиту равноправности. Пројекат ће настојати да унапреди: прикупљање доказа од стране институција, тако да се смањи број одбачених кривичних пријава, ако жртва не жели да сведочи; затим процену ризика и израду безбедносних планова заштита, тако да би мере које предузимају институције могле да обезбеде адекватну заштиту; подстицање да се отварају центри за жртве силовања у другим срединама у Републици Србији; смањење дискриминације жена са инвалидитетом, старих и Ромкиња у инситуционалној заштити од насиља; смањење дечијих бракова и промовисање позитивне дисциплине као показатеља родитељима против телесног и другог кажњавања деце; интензиван рад са новинарима и уредницима по редакцијама да би се примењивале смернице за медијски одговорно извештавање о насиљу према женама.

У свом извештају за 2020. годину КТРП истиче да се то тело Владе сваке године придружује глобалној кампањи „16 дана активизма против насиља над женама”, која се спроводи у целом свету и почиње 25. новембра – Међународним даном борбе против насиља над женама и завршава се 10. децембра, када се обележава Међународни дан људских права. Циљ кампање је подизање свести јавности и предузимање активности за сузбијање насиља према женама и девојчицама. Као и претходних година и 2020.

године су сва главна здања и институције у Београду, али и широм Републике Србије биле осветљене у наранџасто, боју која је симбол кампање. Услед пандемије болести COVID-19, ризик да жене буду жртве насиља је повећан, и стога су се КТРП, Министарство унутрашњих послова и Канцеларија UN Women у Републици Србији, уз подршку Делегације Европске уније у Републици Србији и Амбасаде Краљевине Норвешке у Републици Србији, прикључили обележавању глобалне кампање под слоганом: „Ниси сама, пријави насиље!”. Сарадња са Фудбалским клубом „Црвена звезда” и Фудбалским клубом „Партизан”, настављена је и у 2020. години и у квалификацијама за Лигу Европе и у домаћем првенству на стадионима је постављен транспарент „Стоп насиљу над женама” који је био видљив и у директним ТВ преносима. Такође је у сарадњи са компанијом „Mozzart”, током трајања ове кампање, снимљен и емитован филм у којем су важне поруке биле да је насиље према женама недопустиво, а те поруке су послали познати спортисти Републике Србије.

КТРП и Дечји фонд Уједињених нација (UNICEF) су 2018. године заједнички покренули иницијативу за формирање Националне коалиције за превенцију и сузбијање раних бракова. Ово тело подсећа да је оснивачки састанак Националне коалиције за превенцију и сузбијање раних бракова одржан 21. фебруара 2019. године у Београду и да КТРП координира радом те Националне коалиције. Општи циљ Националне коалиције за превенцију и сузбијање раних бракова је да се кроз усмерену и координисану акцију релевантних актера допринесе окончању дечјих бракова у Републици Србији, нарочито у ромској популацији, а у складу са циљевима одрживог развоја до 2030. године. Намера је да се то постигне кроз заговарање отклањања институционалних и друштвених препрека за спровођење релевантних законодавних и стратешких оквира, као и промоцију примера добре праксе који се реализују у партнерству локалних заједница, невладиног, владиног и приватног сектора и медија. Рад Националне коалиције за превенцију и сузбијање раних бракова је настављен и у 2020. години, када се поменута организација укључила у обележавање кампање „16 дана активизма против насиља над женама” са поруком „Дечији бракови нису ромска традиција”.

Према подацима Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Скупштина Аутономне покрајине Војводина донела је на 37. седници Одлуку о Програму за заштиту жене од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у Аутономној покрајини Војводина за период од 2015. до 2020. године. Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова иницирао је формирање Радне групе за израду поменутог програма, коју су чиниле представнице женских организација, надлежних институција и покрајинских органа. Сврха израде Програма јесте унапређивање координисаног рада надлежних институција и организација у спречавању и решавању случајева насиља у породици и насиља према женама и даље јачање препознате успешне праксе за делотворну борбу против овог вида кршења људских права, у оквиру надлежности Аутономне покрајине Војводина. Програмом се фокус проширује на додатну подршку кроз економско оснаживање жена, интензивнији рад са женама из

посебно маргинализованих група и јачање капацитета професионалаца за разумевање и решавање случајева сексуалног насиља према женама, будући да се тим видом насиља у претходном периоду нисмо бавили, а предвиђена је Истанбулском конвенцијом. Програмом је предвиђен наставак реализације конференција случаја у 10 општина, а ова пракса је настављена јер се показало да је рад на конкретним случајевима најделотворнији начин да се унапреде капацитети професионалаца и јача њихово координирано деловање, препознају пропусти у раду, али и позитивне праксе. Поред тога, усвајање и спровођење овог програма доприноси испуњењу конкретних обавеза Републике Србије које су преузете ратификовањем Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, будући да се овај програм првенствено ослања на стандарде предвиђене предметном Конвенцијом. У оквиру спровођења овог програма од посебне важности су биле следеће активности: (1) У оквиру економског оснаживања жена које су трпеле насиље сваке године да се упосли око 15 жена код послодаваца за чије запошљавање су обезбеђене бруто плате за годину дана; (2) Едукације запослених у свим државним органима и институцијама које се баве насиљем над женама. Едукације су спроводене у следећим тематским областима: (1) Обука о поступању институција у заштити од насиља према женама у породици и партнерским односима; (2) Обука о повезаности насиља према женама и злостављања деце; (3) Обука о процени и управљању безбедносним ризицима у ситуацији насиља у партнерским односима у породици; (4) Обука за преовладавање професионалног стреса професионалаца ангажованих у директном раду са жртвама насиља; (5) Обука за организовање и спровођење конференције случаја насиља према женама у породици и партнерским односима.

Такође, на основу Стандардног писма са изјавом сагласности између Канцеларије UN Women у Републици Србији и Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова о спровођењу пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама у Војводини - 2. фаза” обезбеђена су средства за реализацију овог пројекта у периоду од јануара 2017. године до октобра 2019. године. Укупна вредност пројекта износи 20.979.670 динара, а средства су донација агенције UN Women. Дугорочни очекивани резултат пројекта је допринос ефективном пружању интегрисаних услуга женама и деци жртвама насиља преко оспособљених пружалаца општих и специјализованих услуга. Краткорочни очекивани резултат пројекта је да пружаоци општих и специјализованих услуга у десет општина или градова у Аутономној покрајини Војводина стекну знања и вештине потребне за ефикасно пружање интегрисаних услуга за заштиту од насиља у десет одабраних градова и општина у Аутономној покрајини Војводина, у складу са локалним протоколима о међусекторској координацији, као и да Покрајинска влада и национални актери постану свесни карактеристика и преваленције специфичних облика насиља према женама (прогањање, сексуално насиље укључујући силовање, принудне бракове и сексуално узнемиравање). Пројекат је реализован у неколико компоненти. У првој компоненти израђена је методологија за спровођење конференција случаја и спроведене су конференције случаја у десет одабраних градова и општина у Аутономној покрајини Војводина (Суботица, Сомбор, Бачка Паланка, Нови Бечеј,

Кикинда, Зрењанин, Алибунар, Вршац, Панчево и Сремска Митровица), са укључених укупно 159 професионалки и професионалаца. Друга компонента пројекта биле су едукације за унапређивање знања и разумевања стручњака у циљу пружања ефикасних услуга заштите жена жртава насиља из маргинализованих група и едукација за унапређивање знања и разумевања стручњака у циљу пружања ефикасних услуга заштите жена жртава специфичних облика родно заснованог насиља. Наведене едукације реализоване су у десет одабраних градова и општина у АП Војводина: Нови Сад-Беоцин, Планиште, Ириг, Сента, Нови Кнежевац, Житиште, Рума, Темерин, Вршац и Стара Пазова. Обукама је укупно обухваћено 179 професионалаца и професионалки. Пројекат ставља акценат посебно на две циљне групе, а то су жене жртве насиља које припадају рањивим групама (тј. жене из руралних подручја, Ромкиње и жене са инвалидитетом), као и жене које су искусиле посебне видове насиља (тј. сексуално насиље, које укључује силовање, прогањање, сексуално узнемиравање и принудне бракове).

Према подацима Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова – Покрајински секретаријат за здравство је допринео реализацији 11 конкретних мера, предвиђених Програмом за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период 2015. до 2020. године („Службени лист Аутономне покрајине Војводина”, број 54/14).у периоду од половине 2018. године до краја 2020. године. Покрајински секретаријат за здравство је спроводио ове мере, кроз реализацију трогодишњег пројекта под називом: „Заустави, заштити, помози – Снажнији институционални одговор на родно засновано насиље у АП Војводини”. Наведени пројекат подржан је од стране Повереничког фонда УН за елиминисање насиља према женама. Овај пројекат је допринео да жене и девојке у Аутономној покрајини Војводина буду боље заштићене од родно заснованог и сексуалног насиља, а жртвама су обезбеђене унапређене институционалне, здравствене и психосоцијалне услуге подршке. Постављен општи циљ пројекта остварен је рализацијом четири специфична циља, а то су: (1) обука професионалаца, (2) унапређење мултисекторске сарадње, (3) оснивање седам пилот Центара за жртве сексуалног насиља и (4) кампање пројекта. Тродневну акредитовану обуку под називом: „Ефикасан одговор здравственог система у заштити жене жртве породичног и родно заснованог насиља” о специфичном и обавезном поступању са женама које пролазе кроз ситуацију насиља, организовану у пет циклуса, прошло је укупно 52 групе са 1547 здравствена радника из 73 здравствене установе са територије Аутономне покрајине Војводина (домови здравља, болнице, заводи и институти). Наведену обуку, организовану у 14 општина и градова на територији Аутономне покрајине Војводина, реализовао је Медицински факултет у Новом Саду.

Након завршетка пројекта, јануара 2019. године, партнер у пројекту – Центар за подршку женама је обезбедио средства од Оак фондације за три центра за жртве сексуалног насиља у Новом Саду, Зрењанину и Кикинди која су у 2019. и 2020. години наставила да пружају услуге у пуном обиму, укључујући и здравствене услуге и

психосоцијалну и правну подршку, односно на начин који је предвиђен пилотираним моделом Центра за подршку женама. У остале четири здравствене установе, након завршетка пројекта, жртвама се пружају само здравствене услуге јер није обезбеђена одрживост услуга психо-социјалне и правне подршке које спадају у групу услуга из сектора социјалне заштите. Током 2020. године, рад центара је прилагођен условима насталим услед епидемије изазване болешћу COVID-19. У октобру 2020. године, Канцеларија UN Women у Републици Србији је обезбедила средства и за четврти Центар који ради у Сремској Митровици.

IV. ОБРАЗОВАЊЕ, КУЛТУРА И СПОРТ

1. Остваривање једнаких могућности и равноправности полова у области образовања

Забрана дискриминације и остваривање једнаких могућности и равноправности полова у области образовања су ближе регулисани чл. 30. и 31. Закона о равноправности полова, док су чланом 33. прецизиране и посебне мере органа јавне власти ради обезбеђивања услова за напредовање и подстицање потупунијег укључивања у процес образовања и стручног усавршавања мање заступљеног пола.

У циљу унапређивања заштите од свих облика насиља у установама образовања и васпитања, а на иницијативу Радне групе Владе за спречавање насиља у школама, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је у 2020. години спровело поступак ради измене Правилника о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник РС”, број 46/19). Правилник о изменама и допунама наведеног правилника је донет у 2020. години и објављен је у „Службеном гласнику РС”, број 104/20. У току су припреме за реализацију видео-обуке за наставнике, у циљу оснаживања за примену Правилника о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник РС”, бр. 46/19 и 104/20) и повезивања са постојећим ресурсима за превенцију. Изменама из 2020. године Правилник је посебно унапређен у делу који се односи на превенцију и садржи јасније смернице установама образовања и васпитања када је реч о планирању и реализацији различитих превентивних активности у раду са ученицима, родитељима и запосленима, а у циљу креирања безбедног и ненасилног окружења за учење и развој. Током 2020. године школе су упућиване на обједињене материјале тог министарства из области превенције родно заснованог насиља са посебним фокусом на примену два приручника за предшколске установе и школе „Вртић као сигурно и подстицајно окружење за учење и развој деце” и „Ка сигурном и подстицајном школском окружењу”. Оба приручника садрже конкретне препоруке за рад са ученицима, родитељима и запосленима ради превенције родно заснованог насиља и дискриминације.

Укупно 300 просветних радника из 60 предшколских установа, основних и средњих школа из свих делова Републике Србије прошло је обуку о препознавању дискриминације и предузимању препоручених антидискриминационих мера и активности у систему образовања. Обуци за директоре, наставнике, васпитаче, стручне сараднике, педагошке асистенте и остале запослене у образовним установама претходила је обука 20 просветних саветника и просветних инспектора, који су након тога пренели стечена знања, али и разменили своја професионална искуства из праксе. Кроз размену примера добре праксе посебно су дискутовани примери родно заснованог насиља и ефикасне мере превенције истог.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја је у оквиру спроведеног конкурса за подршку реализацији пројектима од јавног интереса у 2020. години, доделило и средства за реализацију пројеката који доприносе превенцији ризичног понашања међу децом и младима, у оквиру којег је финансијски подржан 31 пројекат. Међу њима подржани су и пројекти који се посебно баве оснаживањем девојчица у области спорта и превенције ризичног понашања.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Амбасада Републике Француске у Републици Србији и Француски институт у Србији, на основу Меморандума о сарадњи од 25. новембра 2019. године расписали су Јавни позив за ученике и ученице средњих школа у Републици Србији за учешће на конкурс „Сви заједно за родну равноправност” који је објављен на интернет презентацији тог министарства <http://www.mpn.gov.rs/konkursi-i-iavni-pozivi/opsti-konkursi-i-iavni-pozivi/>. За датум објаве конкурса је изабран Међународни дан борбе против насиља над женама. Потписнице Меморандума су се усагласиле да је превенција против свих облика насиља и дискриминације приоритет и да посебну пажњу треба посветити превенцији родно заснованог насиља и дискриминације, а да је промена ставова и изградња позитивног система вредности код младих кључна. Учесници су могли да доставе своје радове до 4. маја 2020. године (због ситуације услед епидемије COVID-19, рокови за учешће на конкурс и за рад комисије су продужени у односу на првобитно планиране). Радови су груписани у неколико категорија: литерарно дело, видео запис, музичко дело, ликовно дело и фотографија. Награде за 17 учесника је обезбедило Министарство просвете, науке и технолошког развоја уз помоћ донација књига од стране издавачке куће „Креативни центар”, „Вулкан издаваштво” и донација мајица од стране Француског института у Србији и Аутономног женског центра. Сви учесници и учеснице су добили захвалнице за учешће на конкурс које је израдило Министарство просвете, науке и технолошког развоја. Пакети награда за све учеснике са дописом за директоре установа експедитовани су школама 25. новембра 2020. године, уочи кампање „16 дана активизма против борбе над насиља над женама”.

Такође, у сарадњи са Канцеларијом Савета Европе у Београду, у оквиру пројекта „Превенција и борба против трговине људима у Србији” реализована је онлајн обука за 30 просветних саветника. У оквиру обуке просветни саветници су упознати са факторима ризика и са важношћу благовремене и адекватне подршке ученицима и ученицама, као посебно осетљивој групи. Пројектом „Квалитетно образовање за све”,

који подржава Савет Европе, подстиче се квалитетно образовање подржавањем школа и релевантних образовних институција у борби против дискриминације у образовању кроз примену Референтног оквира компетенција за демократску културу Савета Европе.

Подршка деци из осетљивих група је посебно значајна у циљу повећања обухвата деце, посебно девојчица из осетљивих група, смањења напуштања школовања и пораста броја ученица које уписују и завршавају средњу школу. Поред афирмативног уписа у припремни предшколски програм и уписа у основну школу, Министарство просвете, науке и технолошког развоја наставља са мерама подршке ромској заједници кроз стипендије и афирмативну меру уписа у средњу школу и високошколске установе чији оснивач је Република Србија. У 2020. години додељено је 704 ученичких стипендија и један ученички кредит.

У систему образовања осмишљена је потпуна инклузија деце миграната у којој се школа прилагођава потребама деце. Захваљујући доброј организацији система, 98,22% деце из прихватних центара за мигранте, узраста за припремни предшколски програм и основно-школски узраст у Републици Србији се налази у систему образовања. Млади изнад седам година старости, такође, имају могућност похађања средњих школа, али тамо где има места, а у складу са интересовањима. Ово је посебно важно имајући у виду оснаживање девојчица и њихово укључивање у образовни систем. У периоду од јуна до децембра 2020. године, 1.800 запослених у установама образовања и васпитања унапредило је своје стручне компетенције у области образовања миграната кроз реализацију две ТоТ обуке и 40 онлајн тренинга, 30 обука „Смањење стреса у ситуацији миграција кроз примену Стручног упутства за уључивање ученика избеглица у систем образовања и васпитања” и десет обука „Примена новог курукулума за српски језик, као страни језик у школама”. Обе обуке су акредитоване и на листи су програма од јавног интереса, као и на националној образовној платформи Завода за унапређивање образовања и васпитања. Правилник о програму наставе и учења за предмет српски као страни језик објављен је у „Службеном гласнику РС - Просветном гласнику”, број 11/19).

Када је у питању равномерна заступљеност полова у органима управљања, у смислу члана 32. Закона о равноправности полова, напомињемо да је одредбама члана 62. Закона о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 - др. закон, 73/18, 67/19 и 6/20 - др. закон), прописано, између осталог, да када је оснивач високошколске установе Република Србија, представнике оснивача у савету високошколске установе (орган управљања), именује Влада, из реда истакнутих личности из области науке, културе, просвете, уметности и привреде, водећи рачуна о заступљености припадника оба пола. Министарство просвете, науке и технолошког развоја је доставило податак да је Влада у оквиру Универзитета у Београду именovala савете високошколских установа у име Републике Србије као оснивача, и да су од укупно 139 чланова тих савета 86 припадници мушког пола, а 53 су припаднице женског пола.

Поводом Међународног дана људских права, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је, као и сваке године, подсетило установе образовања и васпитања на образовање на значај људских права, али и на поштовање неотуђивих права која су прописана Универзалном декларацијом о људским правима Генералне скупштина Уједињених нација. Школама су достављени радни материјали за ученике и ученице и за наставнике и наставнице, који су презентовани у току првог часа 10. децембра.

Поред тога, Министарство унутрашњих послова доставило је податке у свом извештају који се односе на реализацију Програма „Основи безбедности деце” који се реализује уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја и који је намењен едукацији ученика 1, 4. и 6. разреда свих основних школа у Републици Србији, са циљем да се кроз одређене безбедносне теме упознају са ризицима и претњама којима могу бити изложени, начинима превенције и вештинама остваривања безбедносне заштите. У школској 2019/2020. години (до марта 2020. године) Програм „Основи безбедности деце” реализован је у свим основним школама на подручју Републике Србије у којима је одржано укупно 42.727 предавања, на којима је за сваку тему у просеку присуствовало: 70.591 ученика 1. разреда (34.325 девојчица); 65.934 ученика 4. разреда (32.168 девојчица); 65.666 ученика 6. разреда (31.689 девојчица). У првом полугодишту школске 2020/2021 године, због епидемиолошке ситуације у Републици Србији, Програм „Основи безбедности деце” у школама спроводио се путем онлајн платформе (РТС Планета и апликација „Моја школа”), емитовањем снимљених спотова према тематици наставних јединица програма.

Завод за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина доставио је податак да је у 2020. године реализовао едукативне активности у оквиру Програма обука: „Увођење родне перспективе у стратешке документе локалне самоуправе”. Будући да је допунама и изменама Закона о буџетском систему из децембра 2015. године уведена обавеза РОБ-а код свих корисника јавних средстава, Завод за равноправност полова Аутономне покрајине Војводина је током 2020. године у десет општина Војводине спровео обуку за запослене у локалним органима управе који се баве пословима буџета и родном равноправношћу. Дугорочно, циљ овог Програма обука је да интензивира знање и укључи доносиоце одлука и запослене у локалним администрацијама (одељења за буџет и финансије), локалне родне механизме и женске локалне одборничке мреже у локалним скупштинама на територији Аутономне покрајине Војводина у креирање родно осетљивих програма и расподелу буџетских средстава у њиховим локалним заједницама. У обукама је учествовало укупно 30 запослених (23 жене и седам мушкараца), а циљ је био објаснити шта је РОБ, како примена родне анализе утиче на јавне буџете, односно какав ефекат расподела средстава из буџета има на животе жена и мушкараца у локалној заједници.

Према подацима Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова – Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, у оквиру високошколских установа из своје надлежности, реализује следеће активности: Универзитетски центар за родне студије,

који је основан је 2003. године када је и уписана прва генерација студенткиња и студената, подстакнут је конкретним разлозима за увођење родних студија у институционални академски систем Универзитета у Новом Саду, а који је односе на стицање теоријских и усавршавање практичних знања из области родних студија, оспособљавање студента и студенткиња за интердисциплинарни приступ у истраживањима и интеграцију родносензибилног приступа у проучавањима у оквиру друштвено-хуманистичких наука. Студије рода су у свету и нашој средини допринеле преиспитивању устаљених начина мишљења, понашања и културних образаца у чијој су се основи налазили патријархални принципи. У оквиру Универзитетског центра за интердисциплинарне и мултидисциплинарне студије и истраживања (УЦИМСИ) реализује се студијски програм докторских академских студија из области Студија рода.

На Филозофском факултету у Новом Саду, предмет Психологија насиља бави се насиљем у породици и насиљем према женама. У оквиру Одсека за психологију организују се трибине једном месечно, за које се одобрава тема и гост трибине на Наставно-научном већу.

На Пољопривредном факултету у Новом Саду проблематика родне равноправности је заступљена на изборном предмету Управљање људским ресурсима, у оквиру којег се обрађују различити аспекти диверзификације радне снаге на основу родног аспекта као једног од најважнијих, затим различити видови дискриминације, с посебним акцентом на родну дискриминацију. Такође, говори се и о радној атмосфери где се у оквиру међуљудских односа наглашавају питања сексуалног злостављања запослених, и полазници се упознају са правном регулативом у овој области.

Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатић” у Новом Саду, у оквиру основних студија Пословне психологије, предметом Ментално здравље обухвата две велике области: Криза и интервенција у кризи и Психичка траума и опоравак. Садржај ових области се односи и на насиље у породици па сходно томе, најчешће се ради о насиљу према женама и децом и њиховој заштити.

Поред наведеног, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду о активностима на спровођењу мера Програма за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима и других облика родно заснованог насиља, у периоду од јуна 2018. до 31. децембра 2020. године обухватила је следеће предмете и активности: Општа педагогија из домена људских и дечијих права (обухвата квалитетне међуљудске односе, родну равноправност и осветљава питања родно заснованог насиља); Дечија игра и стваралаштво (преко игара и играчака се студенти упознају са потребом деце да се у првим годинама живота играју свим играчкама, независно од пола којем припадају); Психологија одраслог доба и старења, квалитет међуљудских односа, родна равноправност и комуникација са уважавањем; Васпитање деце до три године кроз детаљније објашњење партнерског и породичног насиља; позиција детета; наглашавање да је свако насиље пред дететом исто што и насиље према детету; Осврт на Основе програма предшколског васпитања и образовања и указивање на

партнерство са породицом, односно на потребу живота детета у породици и у вртићу у контексту остваривања добробити. Наставнице ове школе учествовале су у пројекту „Препознавање насилног понашања као основа примарне превенције насиља на предшколском узрасту“, финансираног од стране Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност. Као резултат пројекта, публикована је монографија под називом „Препознавање насилног понашања као основа примарне превенције насиља у предшколском узрасту“ у издању школе.

Што се тиче Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ у Вршцу, у њеним наставним плановима и програмима, слично као и на сродној Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду, обрађују се теме као што су равноправност полова, партнерски односи и заштита жена и деце од насиља у породици. То се посебно односи на следеће предмете заступљене у курикулуму: Социјална заштита деце у породици, Култура дијалога, Култура религије, Инклузија социјално депривираних деце, Психолошки аспекти комуникације, Толеранција, Ментално здравље, и Тимски рад. Поред тога што се овим садржајима наставници и студенти баве на предавањима и вежбама, студенти Високе школе у Вршцу, који су претежно студенткиње, кроз различите облике ваннаставног рада оснажују се за превенцију насиља.

Висока техничка школа струковних студија у Суботици је у оквиру предмета Пословна етика и комуникације, обрађивала тему „Дискриминација међу половима и на радном месту“, а у оквиру предмета Менаџмент, обрађивана је тема „Запошљавање из осетљивих група и укључивање у радни процес“.

2. Остваривање једнаких могућности и равноправности полова у области културе и информисања

Област културе и јавног информисања у Закону о равноправности полова, обухваћена је чланом 41. поменутог закона јер култура и медији могу бити кључни фактори када су у питању унапређење политика једнаких могућности и родне равноправности, кроз уклањање родних стереотипа, будући да су они и даље заступљени у нашем друштву. У вези са наведеним, Сектор за савремено стваралаштво Министарства културе и информисања, континуирано расписује конкурсе за суфинансирање пројеката у свим областима стваралаштва, а једна од информација које се траже од апликаната приликом конкурсисања јесте и та да ли њихов пројекат доприноси родној равноправности. Узимајући наведено у обзир, али ценећи испуњеност и осталих критеријума, конкурсне комисије доносе предлоге решења о суфинансирању, на основу којих министар доноси и коначно решење. Према извештају Министарства културе и информисања, конкурсом расписаним за 2020. годину суфинансирано је 18 пројеката у области културе који доприносе родној равноправности, а за њих је додељено укупно 5.230.000 динара. У оквиру наведеног, Министарство културе и информисања је финансијски подржало следеће пројекте: Маје Рајковић и Удружења пијаниста Србије из Београда под називом „Женско

музичко стваралаштво кроз векове (од 17-21. века)” у износу 900.000 динара; Музиколошког друштва Србије из Београда под називом „Годишња награда Стана Ђурић-Клајн за оригинални допринос музикологији” у износу 200.000 динара; Женске певачке групе МОБА и Етнолошко-антрополошког друштва Србије из Београда под називом „Женске изворне песме у традицији српског и других европских народа – концерт женске певачке групе МОБА” у износу 150.000 динара; Српске књижевне задруге из Београда под називом „Књига о Надежди (Петровић)” у износу 300.000 динара; Удружења „Уметничка утопија” (Хлеб театар) из Београда под називом „Дани Смиљане Мандукић” у износу 300.000 динара; Удружења Практикабл – платформа за савремену уметност и културу „Дуња Црњански” из Београда под називом „Бунар жена” у износу 300.000 динара; Српског књижевног друштва из Београда под називом „Књижевна награда Биљана Јовановић” у износу 150.000 динара; Установе за културу Дома културе Србобран из Србобрана под називом „Манифестација и књижевна награда Ленкин прстен” у износу 150.000 динара; Центра за културу Пожаревац из Пожаревца под називом „13. смотра аматерских позоришта подунавља и поморавља Живка Матић” у износу 150.000 динара; Установе културе Градско позориште Чачак из Чачка под називом „Позоришна представа Соња Савић” у износу 500.000 динара; Краљевачког позоришта из Краљева под називом „Продукција представе Трпеле Краљево-Шабац” у износу 500.000 динара; УДУС-а из Београда под називом „Издавање и промоција монографије о Мирјани Карановић” у износу 500.000 динара; Удружења „Беоарт Контемпорари” и Биљане Јотић из Београда под називом „Жена о жени” у износу 400.000 динара; Организације за промоцију активизма „ОПА” из Београда под називом „Четврти Рок камп за девојчице 2020” у износу 250.000 динара; Академске иницијативе „ФОРУМ 10” из Новог Пазара под називом „Разговори о идентитету – ПЕЧА” у износу 120.000 динара; Књиге Елетјел из Суботице под називом „Књига Чик Монике – Јанович Ерике: Поклада мрава” у износу 120.000 динара; Општине Црна Трава, под називом „Седењка чекајући печалбара” у износу 3.400.000 динара; Центра за развојну политику и сарадњу из Новог Пазара под називом „Дамски карневал литературе” у износу 120.000 динара; Локал медија план из Новог Пазара под називом „Жене Веселог брега – култура и обичаји Рома у Новом Пазару” у износу 120.000 динара.

Министарство културе и информисања посебно истиче значај реализације пројекта Општине Црна Трава, под називом „Седењка чекајући печалбара” јер је овај пројекат конципиран као захвалност женама које су у печалбарском крају, чекајући своје мужеве, изградиле локалну средину. Такође, Министарство културе и информисања је истакло да положај жена из осетљивих категорија становништва може бити посебан изазов за друштво, због могућности вишеструке дискриминације жена из тих категорија. Имајући наведено у виду, конкурсом за културне делатности националних мањина за 2020. годину суфинансирано је четири пројекта који доприносе родној равноправности. Један од илустративних примера је и пројекат под називом „Разговори о идентитету – ПЕЧА”, Академске иницијативе „ФОРУМ 10” из Новог Пазара. Реч је о књизи која садржи личну исповест о скидању пече (црни вео којим се прекрива лице) двадесет муслиманки рођених у првим деценијама 20. века

(1918-1938), на простору Новог Пазара и околине. Поред овога, већ традиционално се конкурсом у области културних делатности деце и за децу и младе, подржава пројекат под називом: „Рок камп за девојчице”, Организације за промоцију активизма „ОПА” из Београда. Рок камп за девојчице је непрофитни програм који окупља девојчице које желе да науче основе свирања гитаре, бас гитаре, бубњева или клавијатура. Намењен је девојчицама узраста од 11 до 14 година и сваке године се одржава у другом граду у Србији. Током седам дана са њима интензивно раде менторке – младе музичарке, уз чију помоћ учеснице формирају своје бендове, са којима наступају на концерту последњег дана кампа.

Током 2020. године Сектор за савремено стваралаштво Министарства културе и информисања је доставио информације агенцији UN Women за пројекат под називом: „Родне анализе смањења у буџету и буџетских реалокација у одговору на пандемију изазвану заразном болешћу COVID-19”, који је реализовала та агенција. Констатовано је да је смањење буџета у култури имало утицаја и на родну равноправност, као и да је пандемија највише утицала на међународне пројекте, док су програмске активности у земљи реализоване, у измењеној форми. Програми су се и даље одржавали у затвореним просторима, али са редукованим саставима извођача и уз смањени број публике, односно у складу са епидемиолошким мерама, али је један велики део активности прешао и на интернет.

Министарство културе и информисања издваја и значајна средства за суфинансирање пројеката од јавног интереса у области јавног информисања који доприносе подизању свести јавности о основним људским правима и слободама. Поменуто министарство кроз пројектно суфинансирање подржава квалитетне медијске садржаје који заговарају родну равноправност, уз промовисање примера добре праксе (оснаживање жена и промоција женског предузетништва). У складу са наведеним, наведено министарство је доставило информацију да је у 2020. години суфинансирало следеће пројекте у области информисања: „Приче о успешним Ромкињама – жене које обарају предрасуде”, подносиоца Телевизије Лесковац а.д.; „Иза сваке успешне жене стоји жена (Умрежавање предузетница из руралних средина)”, подносиоца Privilege Press доо; „Прилагоди се”, подносиоца Радио телевизија Врање доо; „Супер жене”, подносиоца Студио маг доо; „Да од својих руку живе”, подносиоца Publicinfo; „Жене то могу”, серијал емисија из области афирмације женског предузетништва, подносиоца Радио телевизије Брус; „Стартап 2020: Предузетништво из женског угла”, подносиоца Master Craft доо; и, „Изузетне жене Топлице”, подносиоца Интернет портал Топ новости Куршумлија.

Приликом расписивања јавних конкурса из области јавног информисања, Министарство културе и информисања као један од ближих критеријума за оцену пројеката наводи област родне равноправности. На тај начин, додатно се обезбеђује да квалитетни медијски садржаји који се финансирају из јавних средстава допринесу заговарању родне равноправности и деконструкцији родних стереотипа и улога. Наведено министарство је у 2020. години суфинансирало и следеће пројекте: „Бошњакиње говоре”, подносиоца Информативни центар доо, Прибој; „Два лица

живота Ромкиња”, подносиоца Конзум Лав доо, Ужице; „За удобно треће доба и да жене на селу буду жене на делу”, подносиоца Ал прес доо, Алексинац; „Жене Србије на раскршћу права и неправда”, подносиоца Агенда 2020 доо, Београд; „Жене на тржишту рада – има жеље, нема посла”, подносиоца Business Info Group доо, Београд; „50 + невидљиве жене”, Нова наша реч, Лесковац; „Нисте саме”, подносиоца Телевизија GM Plus Cable доо, Горњи Милановац; „Не окрећи други образ”, Зона Плус доо, Ниш; „Један син и једна Ћ”, подносиоца Уметничке продукцијске групе Shock Art, Београд; и, „Јаче жене за боље сутра”, ТВ Ин, Краљево.

Министарство културе и информисања суфинансира пројекте који се односе на обуке новинара, новинарки и других медијских посленика/ца да у креирању медијског садржаја користе родно осетљив језик и родно осетљиво извештавање. Тако је Министарство у 2020. години суфинансирало пројекат „Родно сензитивно извештавање медија”, чији је подносилац Удружење „Форум жена Пријепоља”.

У децембру 2020. године, Министарство културе и информисања, уз подршку пројекта Европске уније „Подршка медијским реформама”, израдило је и одштампало Приручник за медијску писменост, који је намењен васпитачима, наставницима и стручним сарадницима, и који је доступан и у дигиталној верзији. Приручник је писан родно осетљивим језиком и родна равноправност је интегрисана кроз све теме у приручнику. Приручник се посебно бави темама попут стереотипа и говора мржње на интернету.

Према јавном доступним подацима о републичким установама културе долази се до сазнања да се у 26 таквих установа (позоришта, музеји, библиотеке, архиви и сл.) на позицијама директора тих установа налази 13 припадника женског пола, као и 13 припадника мушког пола. Нема података о запосленима у тим установама, који су разврстани по полу.

Покрајински завод за равноправност полова доставио је податак за овај извештај да у оквиру своје издавачке делатности расписује конкурс за објављивање докторских дисертација, магистарских теза, специјалистичких радова, научних студија и истраживачких радова у области родне равноправности. Циљ програма је развијање знања и видљивости академских резултата у области студија рода и научноистраживачког рада на тему родне равноправности, а на овај начин издавачка делатност овог завода је у последњих неколико година обогатила фонд литературе о друштвеним феноменима и родним политикама и тако представила значајан корпус знања и капацитете нових актера/актерки на јавној сцени. У 2020. години објављен је рад др Марије Тир Борља „Разговор у суду: судија – (оп)тужени” у тиражу од 300 примерака.

3. Остваривање равноправности полова у области спорта

Министарство омладине и спорта у свом извештају за 2020. годину, најпре истиче да су чланом 34. Закона о равноправности полова („Службени гласник РС”, број 104/09) дефинисане дужности спортских организација и удружења у вези са

равноправним третманом полова у развијању и финансирању спортских активности, као и равноправном заступљеношћу полова у њиховим управним и надзорним телима. Тим поводом, Министарство омладине и спорта упутило је надлежним националним спортским савезима у јануару 2021. године захтев за достављање података у вези са заступљеношћу жена међу њиховим чланицама, спортским организацијама и удружењима у претходној години. Укупно 53 надлежна национална спортска савеза одговоре су доставила у задатом року и исправној форми, а након обраде података и сређивања базе, добијени су следећи показатељи:

– Од укупно 428.243 регистрованих спортиста у 2020. години, 105.870 су жене, што је у процентуалном износу 24,72%. Посматрајући различите узрасне категорије, проценат учешћа жена варира од млађих категорија (22,79%), преко пионира (34,77%), кадета (18,12%), јуниора (31,10%), до сениора (24,88%), што може бити користан инпут за детаљније анализе;

– Од укупно 18.685 лица ангажованих у савезима, регистрованих стручњака и судија, 2.312 су жене, што је у процентуалном износу 12,37%;

– Од укупно 554 члана управних, извршних и надзорних одбора, 83 су жене, што је у процентуалном износу 14,98%.

Чланом 3. Закона о спорту („Службени гласник РС”, број 10/16) препознат је значај предузимања активности ради повећања учешћа жена у спортским активностима, омасовљавању женских спортских организација и давању равноправног значаја женама у спорту, а чланом 112. став 1. тачка 9) прописано је да је општи интерес у области спорта унапређење спортске рекреације, промоција и подстицање бављења спортом свих грађана Републике Србије, а нарочито деце, жена, младих и особа са инвалидитетом.

На основу члана 123. Закона о спорту и Уредбе о националним спортским признањима и новчаним наградама („Службени гласник РС”, бр. 22/16, 83/17 и 65/19), за постигнуте спортске резултате у олимпијским и параолимпијским спортским дисциплинама додељује се новчана награда спортистима и тренерима држављанима Републике Србије, који као чланови националне спортске репрезентације на Олимпијским играма, Параолимпијским играма, Шаховској олимпијади и светским и европским првенствима освоје неку од медаља или постану финалисти Дејвис купа или ФЕД купа Међународне тениске федерације. У 2020. години, исплаћено је укупно 19 новчаних награда спортистима и тренерима, од чега је седам награда исплаћено женама спортистима и тренерима, што је у процентуалном износу 36,84%. Закључно са децембром месецом 2020. године, од укупно 566 носилаца националног спортског признања, 141 је жена, што је у процентуалном износу 24,91%.

Чланом 126. Закона о спорту, између осталог, прописано је да се врхунским спортистима аматерима за спортско усавршавање додељује стипендија. У 2020. години стипендирано је укупно 406 спортиста, од тога 144 жене, што је у процентуалном износу 35,47%.

V. ПОЛИТИЧКИ И ЈАВНИ ЖИВОТ

Према подацима садржаним у претходном извештају, Република Србија најбоље резултате у Индексу родне равноправности има у домену моћи због активног укључивања жена у политички живот, чему су значајно допринеле и „квоте” од најмање 30% за мање заступљени пол садржане у Закону о равноправности полова. У складу са препорукама Европске уније, уочи избора одржаних 2020. године, народна посланица Гордана Чомић покренула је иницијативу да се усвоји Предлог закона о измени Закона о избору народних посланика и Предлог закона о измени Закона о локалним изборима, којима се предвиђа да на изборним листама буде најмање 40% жена, али и да међу сваких пет кандидата по редоследу на листи (првих пет места, других пет места и тако до краја листе) мора бити најмање по два кандидата – припадника оног пола који је мање заступљен. Ове одредбе су веома важне за постизање пуне равноправности полова у политичком и јавном животу Републике Србије и њиховим прихватањем у Народној скупштини Републике Србије, уграђене су у члан 40а став 1. Закона о избору народних посланика („Службени гласник РС” бр. 35/00, 57/03 - УС, 72/03 - др. закон, 75/03 - исп. др. закона, 18/04, 101/05 - др. закон, 85/05 - др. закон, 28/11 - УС, 36/11, 104/09 - др. закон, 12/20. и 68/20), и у члан 20. ст. 3. Закона о локалним изборима („Службени гласник РС”, бр. 129/07, 34/10, 54/11, 12/20, 16/20 - аутентично тумачење и 68/20), као и у политичку праксу Републике Србије.

КТРП је известило је Европски институт за родну равноправност (у даљем тексту: EIGE), у јануару 2020. године обележио 10 година свог рада и постојања и да су на том догађају у Вилњусу (Република Литванија) присуствовали су и представници КТРП, који су том приликом представили резултате Републике Србије на унапређењу родне равноправности. Према Европском институту за родну равноправност, удео жена на руководећим положајима је, у последњих десет година скоро удвостручен, али још увек није довољан с обзиром на то да жене чине половину укупног становништва у свету. Примера ради, 2010. године удео жена на руководећим положајима је износио 12,4%, а 2020. године 21,7% (Табела 13). Овај индикатор EIGE се добија на основу података о броју и проценту жена и њиховој заступљености у највећим јавним компанијама чијим деоницама се тргује на берзи. Према томе, иако овај удео жена на руководећим положајима расте у континуитету у протеклих десет година, он је и даље показатељ суштинске неравноправности жена у сфери одлучивања, тржишта и новца на глобалном плану.

Табела 13: Удео жена на руководећим положајима на глобалном нивоу 2010-2020.

Година	Проценат (%)
2010	12,4
2011	17,3
2012	17,6
2013	17
2014	15,3
2015	21,4
2016	20

2017	19,1
2018	21,2
2019	15,6
2020	21,7

Извор: European Institute for Gender Equality (EIGE)

Што се тиче Републике Србије, ситуација је слична. Према јавно доступним подацима АПР-а, жене чине: 33% активних предузетника, 16,3% власника једночланих привредних душтава са 100% удела капитала од стране домаћег физичког лица, 25,2% власника вишечланих привредних друштава која су у имовини домаћих физичких лица и 22,6% законских заступника или директора привредних друштава (Слика 1).

Слика 1: Заступљености жена, мушкараца и странаца у власничкој и управљачкој структури привредних субјеката у Републици Србији у 2020. години, према АПР-у

Према подацима Министарства државне управе и локалне самоуправе достављеним за овај извештај, у Републици Србији су од 150 ЈЛС, 22 жене на месту градоначелница/председница општина/градских општина и то у следећим срединама: Алибунар, Апатин, Бабушница, Бачки Петровац, Бајина Башта, Бела Црква, Беочин, Брус, Ћићевац, Чока, Градска општина Пантелеј, Градска општина Вождовац, Ковин, Крушевац, Ниш, Сремска Митровица, Сурдулица, Трговиште, Трстеник, Ужице, Варварин и Вршац. Поред тога, 29 жена је на местима председница скупштина градова/скупштина општина, а 73 жене су на челу градских/општинских управа. У Републици Србији је пет жена на местима начелница управних округа (Средњобанатски, Јужнобанатски, Подунавски, Пиротски и Шумадијски). Такође, од

115 политичких странака, девет заступају жене, од чега су седам странке националних мањина.

Такође, СУК је увидом у Централну кадровску евиденцију запослених државних службеника извршилаца и намештеника у органима државне управе, а које су попунили ти органи, доставио ресорном министарству расположиве податке за 2020. годину (Табела 14), из којих се види да је проценат жена (59,6%) запослен у тим органима у јануару 2020. године већи него мушкараца (40,4%), али у децембру 2020. године са благом тенденцијом смањења запослености жена у органима државне управе (59,2%), а повећања мушкараца (40,8%).

Табела 14: Број и проценат запослених по полу у органима државне управе у Републици Србији у 2020. години, према подацима СУК-а

Стање у јануару 2020. године	Број	Проценат
Жене	9.710	59,6%
Мушкарци	6.574	40,4%
Стање у децембру 2020. године	Број	Проценат
Жене	9.643	59,2%
Мушкарци	6.650	40,8%

Извор: Служба за управљање кадровима (СУК)

Осим тога, увидом у интерну евиденцију СУК је доставио и податке о запосленим државним службеницима на руководећим радним местима у органима државне управе, са пресеком стања у децембру 2020. године, разврстане по полу, из којих се види да иако су жене бројније међу запосленима у органима државне управе, на руководећим местима их има знатно мање него мушкараца (Табела 15). СУК је, притом, напоменуо да се достављени подаци односе на државне службенике извршиоце, намештенике и државне службенике на руководећим радним местима у органима државне управе (министарства и посебне организације) и службама Владе, при чему треба имати у виду да СУК не располаже подацима који се односе на стручне службе управних округа и на локалну самоуправу.

Табела 15: Запослени државни службеници на руководећим радним местима у органима државне управе у 2020. години, према подацима СУК-а

Стање у јануару 2020. године	Број	Проценат (%)
Жене	144	36,9
Мушкарци	191	50,3

Стање у децембру 2020. године	Број	Проценат (%)
Жене	144	36,7
Мушкарци	190	48,4

Извор: (СУК)

Светска банка је препознала напоре Републике Србије да унапреди родну равноправност у друштву. У вези са наведеним, КТРР је известило да је у сарадњи са Светском банком израдило пионирску студију, која представља основу за нове стратешке документе у сектору саобраћаја. Између осталог, студија указује на то да само 2,3% жена ради у сектору саобраћаја у Републици Србији. Од укупног броја запослених у министарству надлежном за послове саобраћаја жене су заступљене са 20%, а на руководећим позицијама са 28%. Жене у сектору саобраћаја двоструко више користе јавни превоз од мушкараца, јер само 37% жена има возачку дозволу. Ове жене се осећају мање безбедно и најчешће су оне жртве сексуалног узнемиравања. Ова студија пример је добре праксе уродњавања (gender mainstreaming).

Када је у питању спровођење Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Ујединених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020) (у даљем тексту: Резолуција 1325 СБ УН), Закон о равноправности полова не препознаје област безбедности као област у којој треба унапредити равноправност полова. Ипак, од образовања Сектора за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности, годишњи извештаји садрже и податке у вези са применом Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Ујединених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020) (у даљем тексту: НАП). Према извештају Министарства одбране, који је овлашћени предлагач НАП-а, на седници Владе одржаној 4. јуна 2020. године, усвојен је Закључак Владе о изменама Закључка о образовању Политичког савета за спровођење НАП-а (2017-2020). Такође, на нивоу Министарства одбране током 2018. године образовани су следећи механизми: Аналитичка група за анализу, праћење и извештавање о резултатима спровођења НАП-а и механизам „особа од поверења“, те именована саветница министра одбране за родну равноправност, који су наставили да функционишу и у 2020. години. У Министарству одбране и Војсци Србије (у даљем тексту: МО и ВС) је у 2020. години је одржан трећи семинар за подизање оспособљености „особа од поверења“. На основу података достављених из Министарства одбране за овај извештај, према стању на дан 28. децембар 2020. године, проценат заступљености по полу међу запосленима у МО и ВС је износио 87,65% мушкараца и 12,35% жена (Табела 16). Највећа заступљеност жена је у категоријама цивилних лица и професионалних војника.

Табела 16: Проценат заступљености мушкараца и жена у МО и ВС за 2020. годину, према категоријама кадра

	Све категорије	Официри	Подофицири	Цивилна лица	Професионални војници
Проценат мушкараца	87,65	91,12	97,59	71,70	84,47
Проценат жена	12,35	8,88	2,41	28,30	15,53

Извор: Министарство одбране

Када су у питању показатељи само за припаднике Војске Србије (у даљем тексту: ВС), подаци су нешто другачији: жене професионални војници чине 5,58 припадника ВС, жене цивилна лица 4,38%, жене официри 1,68% и жене подофицири 0,71% (Табела 17).

Табела 17: Проценат заступљености мушкараца и жена у ВС за 2020. годину у односу на укупан број припадника ВС, према категоријама кадра

	Све категорије	Официри	Подофицири	Цивилна лица	Професионални војници
Проценат припадника оба пола	100,00	18,87	29,70	15,48	35,95
Проценат мушкараца	87,65	17,20	28,99	11,10	30,37
Проценат жена	12,35	1,68	0,71	4,38	5,58

Извор: Министарство одбране

Када је у питању процентуална заступљеност жена у МО и ВС на руководећим и командним дужностима, оне се налазе на 4,80% таквих позиција у односу на мушкарце које заузимају 95,20% свих руководећих и командних позиција у МО и ВС (Табела 18). Заступљеност жена на руководећим/командним дужностима у ВС је 1,05% од укупно 21,91% руководећих/командних дужности.

Табела 18: Проценат заступљености мушкараца и жена на руководећим/командним позицијама у МО и ВС, за 2020. годину, према категоријама кадра

	Све категорије	Официри	Подофицири	Цивилна лица	Професионални војници
Проценат мушкараца	95,20	93,15	98,54	73,62	84,62
Проценат жена	4,80	6,85	1,46	26,38	5,38

Извор: Министарство одбране

Проценат заступљености жена и мушкараца из МО и ВС у мултинационалним операцијама (у даљем тексту: МнОп) за 2020. годину износи 15,81% жена и 84,19% мушкараца.

Када је у питању реализација активности НАП-а, Универзитет одбране је, као и друге институције, због неповољне епидемиолошке ситуације у Републици Србији смањив своје активности у 2020. години. Ипак, наставни садржаји на свим нивоима су делимично реализовани, посредством платформе за учење на даљину. У наставним садржајима су биле заступљене бројне теме из области безбедности, као и родне равноправности, тако да се може констатовати да је остварена одређена активност у оквиру тачке 2.6. НАП-а која се односи на обезбеђење подршке формалним и неформалним облицима образовања и информисања и обуке за посредовање, преговарање и изградњу концензуса у питањима безбедности и мира. Када је у питању реализација активности у оквиру поглавља НАП-а - Учествовање, и конкретно активност 3.4. која се односи на стварање једнаких могућности за повећање заступљености жена на позицијама ректора, проректора, декана и продекана, шефова катедри, наставника и полазника на свим нивоима, Министарство одбране је нагласило да не постоји ни једна одредба у нормативним актима која ствара неједнаке могућности за већу заступљеност жена на наведеним руководећим дужностима и наставничким звањима или у учешћу у усавршавањима различитог нивоа. Заступљеност жена зависи од захтева за одређеном стручношћу на поједним руководећим функцијама, али и неопходности одговарајућег чина за одређено формацијско место или ниво усавршавања. Иако се може констатовати да је број жена официра виших чинова, и поред значајног повећања жена официра у ВС, још увек релативно мали, број жена у чину које захтевају одређени нивои усавршавања ће расти, с обзиром на чињеницу да се од школске 2007/2008. године на Војној академији равноправно школују и кадети женског пола који ће у наредним годинама доспети до унапређења у више чинове, тако да се може очекивати и да ће број жена полазника на вишим нивоима усавршавања бити већи.

У извештају Министарства одбране за 2020. годину се наводи да средства за финансирање активности НАП-а (2017-2020) нису планирана и опредељена по јединственом конту економске класификације код једне одређене организационе целине МО и ВС, већ у оквиру више конта економске класификације, преко којих се

обухватају и средства намењена финансирању других, сродних активности (у складу са обухватом конкретног конта) и код више организационих јединица МО и ВС. У вези са наведеним, ресорном Министарству нису достављени конкретни подаци из Министарства одбране о укупно опредељеним и утрошеним средствима за спровођење НАП-а у 2020. години.

Министарство унутрашњих послова (у даљем тексту: МУП) доставило је ресорном министарству податке о својим активностима у спровођењу НАП-а, будући да обједињен извештај за систем безбедности у целини за 2020. годину није сачињен, а полазећи од чињенице да је то министарство спроводило бројне активности на примени Резолуције 1325 СБ УН из своје надлежности.

У погледу заступљености жена и мушкараца у МУП-у од укупног броја запослених у МУП-у, жене су заступљене у проценту од 25,65%, (повећање за 0,8% у односу на 2019. годину), а мушкарци 74,35%. Од укупног броја жена запослених у МУП-у, 51,92% (повећање за 2% у односу на 2019. годину) примењује полицијска овлашћења. На руководећим радним местима свих нивоа налази се 18,07% (повећање за 0,28%) жена од укупног броја запослених на руководећим радним местима.

Смерницама за имплементацију мера за остваривање родне равноправности у Министарству унутрашњих послова, кроз систем управљања људским ресурсима, у кључној области „Регрутација и селекција“, дефинисана је мера: Привлачење и запошљавање већег броја жена за обављање полицијских послова у МУП-у, у оквиру које су предвиђене афирмативне активности које су у току реализације, имајући у виду да је за исту предвиђен средњи рок (3-7 година). У оквиру наведене мере, дефинисано је 15 афирмативних активности (афирмативна регрутација, интернет кампање за привлачење жена, организовање рада у заједници...) и 23 индикатора, за које је предвиђени рок за реализацију средњи и дуги рок, односно од три до десет година. Имајући у виду напред наведено, у току је стварање предуслова за њихову реализацију, која се прати на полугодишњем нивоу кроз извештај о овим смерницама. У току 2020. године реализовано је укупно 1.115 пријема на неодређено време, од тога 332 жена и 783 мушкараца (29,78% жена). Такође, реализовано је укупно 424 пријема на одређено време, од тога 284 жена и 140 мушкараца (66,98% жена).

У оквиру мере „Подстицање већег учешћа жена у саставу републичких, покрајинских и локалних штабова за кризне и ванредне ситуације” у републичким штабовима за ванредне ситуације од укупно 41 члана, пет је жена или 12,2%, а у Покрајинским од 22 члана, три су жене или 13,6%. Поред тога, током 2020. године реализована је основна обука за припаднике ватрогасно-спасилачких јединица са 211 полазника, од којих су две жене, што износи свега 0,94% од укупног броја полазника.

У оквиру мере која се односи на стварање једнаких могућности у пракси за школовање, запошљавање, каријерно вођење и напредовање жена континуирано се спроводе различите активности, па је у вези са тим 21. маја 2020. године, расписан конкурс за упис 1.060 полазника на стручно оспособљавање за обављање послова униформисаног полицијског службеника на радном месту полицајца (510 полазника),

саобраћајног полицајца (250 полазника) и граничног полицајца (300 полазника) за подручје 27 полицијских управа. На наведени конкурс пријавило се укупно 6.152 кандидата, од ког броја 1.890 чине жене (30,72%), а 4.262 мушкарца (69,28%). Селекција кандидата је у току.

Такође, основну полицијску обуку током 2020. године завршиле су 21, 23. и 24. класа са укупно 939 полазника, од тога 229 женског пола (24,39%) и 710 мушког пола (75,61%).

Поред тога, 5. марта 2020. године расписан је конкурс за пријем 200 полазника Основне обуке припадника ватрогасно-спасилачких јединица. На наведени конкурс пријавило се укупно 2.087 кандидата, од тога 1.992 мушкарца (95,4%) и 95 жена (4,5%), од чега је испунило услов за селекцију 1.538 кандидата од тога 1.470 мушкараца (95,5%) и 68 жена (4,4%). Селекцију су успешно прошла 442 кандидата од тога 432 мушкарца (97,3%) и десет жена (2,2%).

На Основну обуку припадника ватрогасно-спасилачких јединица, примљено је 211 полазника, од тога 209 мушкараца (99,05%) и две жене (0,94%). Наведена обука је у току.

Специјалистичку обуку успешно је завршило укупно 4501 полицијских службеника (Дирекција полиције, Сектор за људске ресурсе, Сектор за материјално-финансијске послове, Сектор за аналитику, телекомуникационе и информационе технологије) од тога 1597 су биле жене (35,48%). Такође, специјалистичку обуку успешно је завршило укупно 156 полицијских службеника Сектора за ванредне ситуације и то 156 (100%) мушкараца.

Обуку за оперативни ниво руковођења успешно је завршило 367 полицијских службеника, од тога 109 жена (29,70%), за средњи ниво руковођења 185 полицијских службеника, од тога 26 жена (14,05%), за високи ниво руковођења 32 полицијска службеника, од тога две жене (6,25%) и за стратешки ниво руковођења 15 полицијска службеника, од тога две жене (13,33%).

На Криминалистичко-полицијском универзитету на позицијама ректора и проректора Универзитета нема жена, а што је била пракса у претходним годинама. Од укупног броја шефова катедри (пет) само је једна жена, а у укупном броју запослених у настави (85), 29 је жена или 34,1%. Од укупног броја свих студената на свим нивоима студија, студенткиње чине 45,5%.

Такође, када је у питању реализација мере у оквиру поглавља НАП-а „Заштита”, која се односи на увођење родне перспективе у све јавне политике у области одбране и безбедности у циљу унапређења заштите и безбедности жена се у МУП-у спроводи кроз наведене смернице.

У погледу спровођења осталих активности предвиђених НАП-ом, треба истаћи да је Аналитичка група МУП-а за анализу, праћење и извештавање о резултатима спровођења НАП-а у 2020. години окончао родну анализу за све организационе

јединице (у даљем тексту: ОЈ) тог министарства, у којој су сагледани положај и улога жена у полицији, евентуалне препреке и проблеми са којим се срећу током полицијске каријере у већој мери него мушкарци, како би се препознале препреке и предложиле мере за њихово смањење и превазилажење. Родне анализе у ОЈ МУП-а су израдили чланови Аналитичке групе и контакт особе за НАП из сектора МУП-а и полицијских управа. У вези са тим, организован је састанак Аналитичке групе, као и једна радионица у фебруару 2020. године у Врњачкој Бањи на којој су презентоване родне анализе Дирекције полиције, Секретаријата и сектора МУП-а, као и представљање начина и евентуалних проблема у изради родне анализе у полицијским управама. Радионица је организована у оквиру пројекта „СПАП 3” који финансира Шведска агенција за међународни развој и сарадњу (SIDA) и полиција Краљевине Шведске, односно Шведски национални полицијски одбор, који више година пружају велику подршку Аналитичкој групи МУП-а. За реализацију радионице утрошено је око 20.000 еура донаторских и 18.000 динара буџетских средстава, што представља укупан износ утрошених средстава за 2020. годину за подршку раду Аналитичке групе у циљу реализације активности предвиђених НАП-ом. У извештају се напомиње и да су у оквиру активности Аналитичке групе за 2020. годину биле предвиђене и различите друге активности: радионице, семинари и састанци, који су због епидемиолошке ситуације отказани, а затим су у договору са полицијом Краљевине Шведске, која финансира већи део тих активности, одложене су за 2021. годину.

У МУП-у није именована саветница министра за родну равноправност, а надлежност „особа од поверења” се спроводи кроз Листе посредника и Листе лица за подршку, сходно одредбама Закона о спречавању злостављања на раду и Правилника о правилима понашања послодаваца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду, које су у току 2020. године ажуриране.

У погледу индикатора који се односе на број притужби и поступања по притужбама запослених, Сектор унутрашње контроле МУП-а је током 2020. године примио у рад четири писана обраћања полицијских службеница која су се односила на злостављање. У два случаја се радило о наводном сексуалном узнемиравању и мобингу. Сектор је извршио посредне провере и утврдио да је у једном случају предложено посредовање, као начин разрешења спорног односа, а да се у другом случају радило о неоснованим наводима. У друга два случаја се радило о наводном мобингу непосредног руководиоца мушког пола над полицијским службеницама женског пола, а наведена обраћања су прослеђена на поступање надлежним ОЈ МУП-а. Такође, у наведеном периоду Сектору унутрашње контроле МУП-а је достављено и 11 писаних обраћања у којима је указано на наводно насиље у породици које су извршили полицијски службеници над својим супругама. Наведени сектор је у шест таквих случајева извршио посредне или непосредне провере навода из обраћања и предузимао потребне мере и радње, док је пет случајева, у складу са Законом о полицији, прослеђено на даљи рад надлежним ОЈ МУП-а.

У циљу унапређења знања полицијских службеника у свим сегментима рада који подржавају безбедносне потребе жена, девојака и девојчица (пре свега, из вишеструко дискриминисаних и рањивих група), Центар за полицијску обуку Сектора за људске ресурсе МУП-а је у складу са Програмом стручног усавршавања полицијских службеника МУП-а за 2020. годину, организовао реализацију обавезне наставе, преко платформе е-учионице МУП-а, са свим полицијским службеницима. Током 2020. године обавезну наставу из тематске јединице: „Поступање полиције у случајевима насиља у породици и у партнерским односима” је похађало 30.318 полицијских службеника; из тематске јединице: „Рад полиције са маргинализованим, мањинским и социјално рањивим групама” похађало је 30.255 полицијских службеника; а из тематске јединице: „Појам, препознавање и деловање полиције у вези кривичног дела трговина људима” похађало је 30.308 полицијских службеника. Поред тога, Центар за полицијску обуку Сектора за људске ресурсе организовао је и реализовао обавезну наставу из тематске јединице: „Појам, препознавање и реаговање полиције на појавне облике дискриминације” коју је током 2020. године похађало 30.282 полицијска службеника. На жалост, нису достављени подаци из МУП-а колико је жена учествовало на овим обукама.

У циљу промовисања активније улоге жена у превенцији конфликта, промовисања учешћа жена у полицији, као и подршке женама запосленим у МУП-у формирана је 2018. године Мрежа жена у полицији. Најзначајнија активност Мреже жена у полицији у току 2020. године је организација две радионице за контакт особе Мрежа жена у полицији на тему: „Тренинг за менторке и успостављање менторске мреже”. На наведеним радионицама, чланице ове мреже и контакт особе Мреже жена у полицији имале су прилику да стекну нова знања на тему менторства и разумевања менторског процеса. Укупно је обучено 42 чланице Мреже жена у полицији. У марту је одржан други по реду једнодневни интензивни тренинг за чланице Мреже жена у полицији у Суботишту, у оквиру Национално возачке академије (НАВАК). Тренингу је присуствовала 21 полицијска службеница из оперативних линија рада, као и униформисаних полицијских службеница, из подручних полицијских управа и Полицијске управе за Град Београд. У оквиру реализације промотивне кампање за привлачење жена за рад у полицији, од марта месеца 2020. године представљене су контакт особе из Подручних полицијских управа, које су уједно и чланице Мреже жена у полицији. Кампања се спроводи на тај начин што се на фејсбук страни и инстаграму приказују биографије са фотографијама контакт особа, које су уједно и чланице ове мреже.

У оквиру подршке производњи медијских садржаја у области јавног информисања који афирмишу улогу жена запослених у МУП-у објављено је 27 прилога у електронским медијима и 41 у штампаним медијима. Поред тога, објављено је више текстова у дневним новинама и недељницима, а такође су емитовани прилози у информативним емисијама телевизија са националном фреквенцијом, о женама запосленим у МУП-у, које раде као ватрогасци, чланови Преговарачког тима итд. О значају превенције насиља над женама више пута су говорили запослени из Управе

криминалистичке полиције МУП-а, као и из подручних полицијских управа, који су задужени за ову област.

У МУП-у се од 2016. године реализује пројекат „Развијање родне агенде у МУП-у” уз подршку Шведске агенције за међународни развој и сарадњу (SIDA) и полиције Краљевине Шведске. Иако су многе активности предвиђене планом пројекта одложене услед ситуације са епидемијом болести COVID-19, у току 2020. године, пронађен је начин да се поштујући мере Владе и препоруке Кризног штаба реализују два циклуса семинара за тренере на тему: „Системска интеграција родне равноправности у полицијски рад кроз улогу руководиоца”. Семинаре је похађало око 80 учесника, представника различитих организационих јединица у МУП-у. На овај начин ово министарство је осигурало капацитете својих тренера, који у наредном периоду могу преузети спровођење ове активности на даље, у свим ОЈ МУП-а, што је чини одрживом и након завршетка наведеног пројекта. Поред тога, у септембру 2020. године започет је Трећи циклус „Gender Coaching Programa”, намењеног руководиоцима у МУП-у, одржавањем уводног семинара. На семинару су, поред одређених десет учесника из линије рада Дирекције полиције (од којих су и три жене), учествовали и представници претходних циклуса у сврху преношења искустава и утисака са истог, као и високи руководиоци Сектора за људске ресурсе, Дирекције полиције и представници канцеларије полиције Краљевине Шведске у Београду.

Такође, уз помоћ ангажованих експерткиња за родну равноправност, израђен је Приручник за примену медијације у оквиру Министарства унутрашњих послова Републике Србије, чија је сврха уређивање начина поступања интерних медијатора ради решавања конфликтних ситуација у случајевима дискриминације и злостављања на раду.

На крају свог извештаја за 2020. годину, МУП наводи да није било учешћа жена запослених у том министарству у мировним операцијама Уједињених нација и Европске уније, а такође није било ни обука за ангажовање у МнОп.

Према извештају Покрајинског завода за равноправност полова, у 2020. години овај завод реализовао је Програм са циљем унапређења рада удружења и организација које се баве унапређењем положаја жена припадница националних мањина и остваривањем њихових права. Бесповратна средства, по том основу, добило је 14 удружења жена. Одобрени пројекти имали су за циљ следеће теме: едукација припадница националних заједница са територије Аутономне покрајине Војводина о родној равноправности и елиминисање предрасуда и стереотипа о улози жена и мушкараца у породици и друштву; унапређење социоекономског положаја Ромкиња у Аутономној покрајини Војводина подизањем нивоа знања и степена информисаности; економско оснаживање, афирмација женских стваралачких потенцијала и очување старих заната у циљу унапређења економског положаја; развијање знања и вештина девојака и жена из области активног тражења посла, женског предузетништва и планирања каријере; обука за писање бизнис планова и подстицање жена и девојака припадница националних мањина да реализују пословне идеје и формирају сопствена

предузећа/организације; едукација жена припадница русинске заједнице о интернет трговини, интернет оглашавању, интернет маркетингу и интернет пословној комуникацији са циљем ефикасније употребе интернета, успешније пословне комуникације и повезивања са клијентима, сарадницима и послодавцима. У оквиру овог програма одржано је 40 радионица и обука, а укупан број полазница и полазника који су путем пројектних активности прошли различите едукације је 295, од тога је 278 жена и 17 мушкараца. У пројектним активностима учествовале су жене припаднице мађарске, ромске, словачке и русинске националне мањине.

У области родне равноправности на локалном нивоу, СКГО је током 2020. године спровела бројне активности у оквиру програма: „Подршка локалним самоуправама на путу придруживања Европској Унији – друга фаза”, који подржава Влада Краљевине Шведске. Те активности су: (1) Пакети подршке општинама (у даљем тексту: ППО) који представљају облик директне стручне и техничке подршке ЈЛС у циљу унапређења интерне организације и процедура односно унапређења постојећих или увођења нових пословних процеса, функција или административних поступака у складу са законодавним оквиром и најбољим праксама (у оквиру које је пружена подршка Општини Александровац у процесу израде Локалног акционог плана за родну равноправност и припрему родно одговорног буџета); (2) У оквиру пакета подршке везаног за припрему планова управљања отпадом, принципи родне равноправности су уграђени у ове документе у Граду Лесковцу и Општини Голубац; (3) У оквиру пакета подршке Граду Сомбору приликом унапређења документа процене ризика и план заштите и спасавања, принципи родне равноправности су интегрисани у та документа, а за чланове радне групе који су учествовали у овом пакету подршке (представници Града Сомбора) организована је и обука на тему родне равноправности; (4) У Општини Бач је приликом припреме пројекта јавно приватног партнерства (ЈПП) зоохигијене урађена и родна анализа; (5) У оквиру СКГО функционише Мрежа за родну равноправност коју чине 133 представника градова и општина, од чега је 77 жена; (6) Мрежу шампиона родне равноправности чини десет представника Председништва и Одбора СКГО, од чега је седам жена. Улога ове мреже је изградња платформе за континуирани рад на питањима родне равноправности; (7) Израђен је Водич за 4Р методу – Остваривање равноправности кроз свакодневне активности локалне самоуправе; (8) У току је припрема приручника за ЈЛС који ће помоћи градовима и општинама у процесу припреме РОБ-а; (9) Одржана су четири вебинара на тему РОБ-а у складу са Секторским програмом стручног усавршавања запослених у ЈЛС; (10) У оквиру медијског конкурса који СКГО организује на различите теме сваке године (од којих је једна везана за родну равноправност), у 2020. години је 11 медијских извештаја (радио, ТВ, web) конкурисало за награду.

У оквиру Пројекта „Унапређење доброг управљања на локалном нивоу” који спроводи СКГО у оквиру програма „Подршка Владе Швајцарске развоју општина кроз унапређење доброг управљања и социјалне укључености – Swiss PRO”, који реализује Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (UNOPS), спроведене су следеће активности: (1) Општини Бечеј је оквиру националног такмичења за најбољу праксу у

примени принципа добре управе на локалном нивоу укључујући и принцип равноправности и антидискриминације додељена прва награда за спровођење низа активности и обука намењеним женама из сеоских средина како би овладале вештинама и стекле самосталност, пре свега у пољу запошљавања; (2) Кроз пакете подршке десет ЈЛС (Ариље, Књажевац, Ковин, Нови Пазар, Сомбор, Топола, Тутин, Власотинце, Врњачка Бања) је подржано при развоју плана за постепено увођење РОБ-а кроз одлуку о буџету за 2021. годину. Родно осетљиви циљеви и индикатори су у потпуности развијени за 10 локалних самоуправа, док их је пет локалних самоуправа уградило у одлуку о буџету за 2021. годину и (3) Поред свих директних активности које се односе на подршку свим ЈЛС, СКГО за све активности обезбеђује једнаке могућности и мушкарцима и женама да учествују у обукама, радионицама и другим пројектним активностима.

VI. СУДСКА ЗАШТИТА

У шестом поглављу Закона о равноправности полова, у чл. 43-51. регулисана је судска заштита од дискриминације на основу пола. Према овом закону, грађанскоправна заштита од дискриминације на основу пола покреће се тужбом пред надлежним судом. У оваквим поступцима примењују се одредбе Закона о парничном поступку („Службени гласник РС”, бр. 72/11, 49/13 – УС, 74/13 – УС, 55/14 и 87/18).

На основу члана 51. Закона о равноправности полова и Правилника о евиденцији и документацији о правоснажним одлукама судова о заштити због дискриминације полова („Службени гласник РС”, број 98/10) судови су дужни да Министарству надлежном за послове равноправности полова доставе све правоснажне одлуке донете у парницама, али нису превиђене санкције уколико то не учине или неблаговремено доставе тражене податке. Када је у питању остваривање судске заштите у 2020. години, а у вези са извештавањем о правосудним одлукама судова донетим у парницама за остваривање грађанскоправне заштите због дискриминације по основу пола, Министарству надлежном за равноправност полова достављени су подаци од стране укупно 44 основних, виших и апелационих судова. У већини извештаја правосудних органа долази се до података да није било вођења спорова и није било одлука донетих у парницама за остваривање грађанскоправне заштите због дискриминације по основу пола у 2020. години, а подаци који су достављени у 2020. години, односили су се на поступање надлежних судова у периоду пре 2020. године.

Тако, према извештају Врховног касационог суда, и приложеног предмета Рев. 2 2665/17, овај суд је донео пресуду којом се преиначује пресуда Основног суда у Зрењанину, П1 95/16 од 06. априла 2017. године и пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 1 1583/17 од 19. јуна 2017. године, тако што се усваја тужбени захтев и поништава решење туженог о отказу уговора о раду тужиљи од 23. децембра 2015. године, те се тужени обавезује да тужиљу врати на рад, на послове који одговарају њеном знању, способности и стручној спреми и то у року од осам дана од дана изрицања пресуде, као и да јој у истом року, на име трошкова парничног поступка,

исплати износ од 134.500 динара. Према утврђеном чињеничном стању, решењем туженог од 23. децембра 2015. године, тужили је отказан уговор о раду због престанка потребе за њеним радом, услед економских и организационих промена, на пословима радног места доктор стоматологије, са даном 31. децембар 2015. године, уз исплату отпремнине. Из оспореног решења произилази да су разлози за доношење таквог решења чињеница да тужени има у радном односу два доктора стоматологије преко броја утврђеног кадровским планом, да је Влада закључком предложила спровођење рационализације у стоматолошким службама ради утврђивања броја запослених за чијим радом је престала потреба сходно кадровском плану, те да је ресорно министарство, заједно са репрезентативним синдикатима утврдило критеријуме на основу којих ће се утврдити који запослени у стоматологији представљају вишак. Применом утврђених критеријума, а имајући у виду да је тужила у 2015. години испунила услов за старосну пензију, јер је 2015. године имала 61 годину 4 месеца и 98 дана живота и 35 година, 2 месеца и 1 дан радног стажа, тужили је по наведеном основу отказан уговор о раду. У образложењу пресуде Врховног касационог суда је појашњено да је Законом о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС”, бр. 34/03, 64/04, 75/14 и 142/14) прописано да осигураник стиче право на старосну пензију кад напуни 65 година живота и најмање 15 година стажа осигурања или када наврши 45 година стажа осигурања (члан 19.); да изузетно од члана 19. тачка 1. овог закона, осигураник жена која наврши најмање 15 година осигурања, стиче право на старосну пензију када наврши у 2015. години, 60 година и 6 месеци живота, који услови се мењају у свакој следећој години све до 2031. године (члан 19а). Врховни касациони суд закључио је да су године старости тужиле на основу закона, представљале могућност, а не услов за пензију, у односу на општи услов навршених

65 година живота, који је једнак за осигуранике оба пола.

Такође, ресорном министарству је достављен допис и Апелационог суда у Београду којим је извршено достављање три правноснаже одлуке које су донете у парницама за остваривање грађанскоправне заштите због дискриминације по основу пола и то: Гж. бр. 5012/2013; Гж. бр. 2746/14 и Гж. 1 бр. 144/17, као и одлука Врховног касационог суда Рев. 2 621/2018. О пресуди Апелационог суда у Београду Гж. 5012/13 којом се преиначује пресуда Првог основног суда у Београду П 16956/10 од 7. марта 2013. године, по тужбеном захтеву у парници тужиоца Повереника за заштиту равноправности из Београда, против туженог „MMM PIZZA GROUP ДОО” из Новог Сада и потврђује да је тужени, објављивањем огласа за посао садржине: „Желите ли да постанете део Caribic тима... потребне девојке за рад на шалтеру” извршио непосредну дискриминацију у области рада на основу пола.

Што се тиче пресуде Апелационог суда у Београду Гж. бр. 2746/2014 од 10. септембра 2014. године њоме је одбијена жалба тужиоца као неоснована и потврђена је пресуда Првог основног суда у Београду П 18254/12 од 17. септембра 2013. године којим је одбијен као неоснован тужбени захтев тужиоца који је тражио да се утврди да је тужена премештањем XXX на ниже радно место на основу анекса 2. уговора о раду

након њеног повратка са породичног одсуства и одсуства са рада ради неге трећег детета, извршила акт дискриминације на основу пола.

Апелациони суд је утврдио да у првостепеном поступку нису учињене битне повреде одредаба парничног поступка прописане чланом 374. став 2. Закона о парничном поступку на које другостепени суд у смислу члана 386. став 3. истог закона пази по службеној дужности. Такође је утврдио да је у току трајања породичног одсуства XXX послове шефа експозитуре обављало лице женског пола, мајка двоје пунолетне деце и то у својству в.д. шефа експозитуре, а након преласка XXX на друго радно место, наведено лице женског пола је наставило да обавља послов шефа експозитуре. Такође, XXX није водила радни спор у вези са закључењем анекса 2. уговора о раду који је закључен 17. октобра 2011. године на основу кога је прешла на радно место саветника за клијенте на основу којег јој је зарада умањена са 80.114,12 на 57.517,83 динара. Апелациони суд, оценом изведених доказа у смислу члана 8. ЗПП наводи да је првостепени суд утврдио да у конкретном случају нема елемената за постојање посредне дискриминације, с обзиром да је до премештаја XXX на друго радно место дошло првенствено из разлога потреба процеса рада, односно организације рада, те да је уместо XXX распоређено лице које је на том месту радило док је она била одсутна. Околност да је до премештаја на мање плаћено радно место (у потпуности одговара стручној спреми XXX) дошло након њеног повратка са породичног одсуства не значи да је аутоматски дошло и до дискриминације на основу пола, како то тврди тужилац.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж. 1 бр. 144/17 од 1. новембра 2017. године одбијена је жалба тужиле и потврђена пресуда Вишег суда у Београду П 1 бр. 126/16 од 31. октобра 2016. године. Према чињеничном стању, утврђеном у првостепеном поступку, XXXX, законски заступник туженог у утуженом периоду, није понудила тужилу место главне сестре у XXXX, већ је на ту тему само обављен разговор. Тадашњи заступник туженог је тужилу понудила измену уговорених услова рада, према процедури која је у свему спроведена у складу са одредбом члана 172. Закона о раду, па закљученим анексом није повређен закон на штету тужиле и анекс је закључен у свему у складу са одредбама члана 171. став 1, тач. 1. и 2, 172. и 173. истог закона. Тужилу је распоређена на одговарајуће радно место и оспореним анексом јој је правилно утврђен коефицијент за обрачун зараде, као запосленом са средњом стручном спремом. У моменту ступања XXXX на место вршиоца дужности директора туженог, тужилу је имала својство члана Надзорног одбора туженог, али је смењена са тог места пре истека мандата, као и остали чланови Надзорног одбора из реда запослених, јер није правилно спроведена процедура приликом њиховог избора на та места, у погледу овлашћеног предлагача. О престанку чланства у том одбору, тужилу је добила одлуку на коју се није жалила. Тужилу, која је претходно учествовала и организовала здравствене манифестације туженог, надаље у истима није узимала учешћа, јер је одсуствовала са посла због трудничког и породичног боловања. Суд је закључио да доказима које је тужилу предложила и изнела у току поступка, није потврђено довођење тужиле у неравноправан положај у односу на друге запослене

у истој или сличној ситуацији. Стога, у датој правној ситуацији, нису остварени битни елементи појма дискриминације у области рада, која претпоставља прављење разлике или довођење у неравноправан положај, услед неког личног својства тужиље, што представља довољан разлог за закључак да према тужилји није било дискриминаторног поступања. Такође, у вези са овим предметом, приложена је и пресуда Врховног касационог суда Рев. 2 621/18 од 30. маја 2018. године, којом је одбијена као неоснована предложена ревизија од стране тужиље.

Према подацима из Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности о стању у области заштите равноправности за 2020. годину, у стратешким парницама које покренуо Повереник у току 2020. године, донете су две пресуде због дискриминације по основу пола. У првом случају, Виши суд у Београду је пресудом од 29. септембра 2020. године одбио приговор туженог да о истом захтеву већ тече парница пред основним судом и усвојио тужбени захтев Повереника утврдивши да је тужени извршио акт дискриминације на основу пола и породичног статуса у области рада и запошљавања стављањем запослене у неоправдано неповољнији положај, на начин што ју је у току трајања трудноће, породичног одсуства и одсуства са рада ради неге детета уценио потписивањем бланко споразума о престанку радног односа; тражио да лично обезбеди средства за доприносе; ускратио јој права на плаћено одсуство због одласка код лекара током трудноће; нередовним и нецеловитим уплаћивањем доприноса отежао остваривање права на здравствену заштиту и боловање. Поред тога, суд је утврдио виктимизацију запослене која се огледа у активирању бланко споразума о престанку радног односа и одјављивању са осигурања код Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, након њене пријаве Инспекторату за рад, обавештавању јавности и подношења притужбе за заштиту од дискриминације Поверенику за заштиту равноправности. Тужени је на пресуду изјавио жалбу.¹⁰

У пресуди Врховног касационог суда у поступку по тужби покренутој због текста „Насиље у породици и насиље над породицом”, због дискриминације жена и ЛГБТ особа, овај суд је донео пресуду којом је одбио као неосновану ревизију Повереника. И у овој парници првостепени суд је усвојио тужбени захтев Повереника и утврдио дискриминацију жена и ЛГБТ особа, али је Апелациони суд преиначио пресуду, због чега је Повереник изјавио ревизију Врховном касационом суду. Врховни касациони суд је у својој пресуди, између осталог, навео да тужени ставовима које је изнео у тексту није вређао припаднике другог пола и друге сексуалне оријентације, већ је изнео свој вредносни суд о квалитету Закона о спречавању насиља у породици, при чему је критиковао манифестацију сексуалности ЛГБТ групе која је била изражена приликом јавне шетње ЛГБТ припадника приликом одржане параде. Врховни касациони суд је пресуду донео након две године од подношења ревизије, и то у

¹⁰ Редовни годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за 2020. годину, стр. 38-39. Доступно на интернету: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/izvestaji/>. Приступљено 05.10.2021. године.

августу месецу када није био завршен избор Повереника, односно институција није имала носиоца функције.¹¹

VII НАДЗОР НАД ПРИМЕНОМ ЗАКОНА

1. Министарство надлежно за послове равноправности полова

У складу са чланом 52. Закона о равноправности полова надзор над применом овог закона спроводи министарство надлежно за послове равноправности полова. На основу члана 16. Закона о министарствима („Службени гласник РС”, бр. 44/14, 14/15, 54/15, 96/15 – др. закон и 62/17), Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је у првој половини 2020. године било надлежно за послове родне равноправности, док је у другој половини исте године, доношењем Закона о министарствима („Службени гласник РС”, број 128/20) у члану 12. став 3. предвиђено да Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог обавља послове државне управе који се односе и на равноправност полова.

У вези са наведеним, Инспекторат за рад, као орган управе у саставу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, вршио је надзор над применом овог закона у 2020. години, али и других прописа у области радних односа и области безбедности и здравља на раду.

У извештају Инспектората за рад, по захтеву Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, достављен је податак да је у извештајном периоду од 1. јануара до 31. децембра 2020. године извршио 30.897 инспекцијских надзора из области радних односа. Укупан број запослених код послодаваца код којих је извршен надзор је 454.273 запослена, од тога 206.650 жена и 247.623 мушкарца. Такође, инспектори рада су у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2020. године извршили и 631 надзор у којима су вршили контролу примене Закона о равноправности полова. Надзорима је утврђено да сви послодавци код којих је извршен надзор воде евиденцију о полној структури запослених.

Инспекторат за рад је доставио податак ресорном министарству и да је контролисао обавезу послодавца који има у радном односу више од 50 запослених на неодређено време да усвоји план мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова за сваку календарску годину и да је ту обавезу извршило 12 послодаваца, док остали контролисани послодавци у 2020. години нису имали наведену обавезу, узевши у обзир да су имали мање од 50 запослених на неодређено време. Поређења ради, с обзиром на то да је у 2020. години инспекција рада извршила 631 надзор, а да је према подацима АПР-а, на дан 31. децембра 2020. године било 130.905 регистрованих активних привредних друштава и 278.984 регистрованих активних предузетника, за чију је контролу спровођења закона у области рада надлежна инспекција рада, овај обухват привредних субјекта је релативно мали.

¹¹ Исто као претходно.

Такође, у извештају Инспектората за рад се наглашава да у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2020. године, запослени нису подносили захтеве инспекцији рада за заштиту права у вези примене Закона о раноправности полова, односно да није било пријављених случајева дискриминације по основу пола, узнемиравања, сексуалног узнемиравања и сексуалног уцењивања на раду или у вези с радом овом органу. Притом, треба имати у виду да надзор над применом Закона о забрани дискриминације (па и и дискриминације на основу пола), врши Повереник за заштиту равноправности.

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ПРИМЕНЕ ЗАКОНА И ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У НАРЕДНОМ ПЕРИОДУ

1. Будући да је министарство надлежно за равноправност полова у претходним извештајима о стању заштите и унапређења равноправности полова у Републици Србији више пута аргументовано указало на бројне недостатке Закона о равноправности полова, у 2020. години су створени сви потребни услови за израду новог Закона о родној равноправности. Стога, овај извештај је последњи који се подноси у вези са применом Закона о равноправности полова, будући да је Закон о родној равноправности („Службени гласник РС”, број 52/21), израђен од стране ресорног министарства и донет у Народној скупштини Републике Србије, 24. маја 2021. године.

2. Извештај је састављен на основу анализе садржаја укупно 801 дописа и извештаја достављених по захтеву ресорног Министарства из: надлежних органа јавне власти, и то из 15 органа државне управе и 85 ЈЛС, 44 правосудна органа, 483 извештаја привредних субјеката који запошљавају више од 50 запослених, 167 образовне институције, као и на основу података из пет извештаја достављених из појединих органа и служби Владе и два удружења. Анализа садржаја докумената је спроведена у Сектору за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности ресорног министарства, у време пандемије изазване заразном болешћу COVID-19, уз значајну рестрикцију кадрова у Групи за унапређење родне равноправности, коју би у наредном периоду требало кадровски ојачати.

3. У извештајном периоду је уочљиво да је већина раније планираних мера и активности усмерених на унапређење равноправности полова била суспендована због увођења ванредног стања услед ширења заразне болести COVID-19, као и да је по укидању истог, а у циљу спречавања ширења те болести масовним окупљањима, већина планираних активности у 2020. години преусмерена на онлајн комуникацију или је планирана за реализацију у 2021. години.

4. У погледу равноправности жена и мушкараца у области рада и запошљавања, истичемо да је на основу извештаја правосудних органа поднетих ресорном министарству за извештај у 2020. години, већина судских спорова покренутих због дискриминације по основу пола, вођена и пресуђена у вези са радом и по основу рада. Такође, када је у питању запошљавање, истичемо да се на

евиденцији Националне службе за запошљавање, са стањем на дан 31. децембар 2020. године, налазило укупно 491.347 незапослених лица, од којих више од половине, тј. 272.872, чине жене.

5. Када је у питању равноправност полова у области здравствене и социјалне заштите, истичемо да је у 2020. години пажња свих актера била усмерена ка унапређивању компетенција стручњака за функционисање у условима епидемије болести COVID-19, најчешће путем веб апликација. Епидемија болести COVID-19 у Републици Србији је у већој мери утицала на заражавање и обољевање мушкараца, а у њеном сузбијању се ангажовало медицинско особље које су, већим делом, чиниле жене. За време епидемије корисници услуга социјалне заштите су имали потребну подршку, уз изражену солидарност и сарадњу свих државних актера и сарадника из невладиног сектора. Од проглашења епидемије, од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, донете су чак 42 инструкције, препоруке и наредбе, са посебним нагласком на заштиту жена од насиља, али је, због неповољне епидемиолошке ситуације смањен укупан број реализација акредитованих програма обуке у области социјалне заштите.

6. На основу података Министарства правде о примени Закона о равноправности полова у делу који се односи на спречавање насиља према женама, као и примене Закона о спречавању насиља у породици, од септембра 2018. године до децембра 2020. године било је укупно 49.476 жртава од којих су 36.336 (73,6%) женског пола и 13.131 (26,4%) особа мушког пола. Према подацима МУП-а, у 2020. години изречено је укупно 29.345 хитних мера у вези са применом Закона о спречавању насиља у породици, од тога 9.029 мера привременог удаљења учиниоца из стана и 20.316 мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој. Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, на основу података експерткиња из Института друштвених наука из Београда, истиче да је у 2020. години у Републици Србији убијена 31 жена од стране мушкараца (фемцид), што је на нивоу забележених случајева фемцида у 2019. години (31). Наведени показатељ о несмањеном броју случајева фемцида у Републици Србији указује на то да друштво још увек не налази ефикасни одговор за овај проблем.

7. Када је у питању равноправност полова у појединим приоритетним областима, према подацима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Влада је у оквиру Универзитета у Београду именовала савете високошколских установа у име Републике Србије као оснивача, и од укупно 139 чланова тих савета 86 су припадници мушког пола, а 53 су припаднице женског пола. Према подацима Министарства омладине и спорта, од укупно 428.243 регистрованих спортиста у 2020. години, 105.870 чине жене, што је у процентуалном износу 24,72%. Такође, од укупно 18.685 лица ангажованих у савезима, регистрованих стручњака и судија, 2.312 су жене, што је у процентуалном износу 12,37%. Осим тога, од укупног броја чланова управних, извршних и надзорних одбора, који износи 554, њих 83 су жене, што је у процентуалном износу 14,98%. Наведени показатељи упућују на потребу даљег и

континуираног рада свих актера на спровођењу политика једнаких могућности и родне равноправности у наведеним областима.

8. По питању равноправности полова у политичком и јавном животу, истичемо да, према подацима Министарства државне управе и локалне самоуправе достављеним за овај извештај, у Републици Србији су, након политичких избора у 2020. години, од укупно 150 ЈЛС, 22 жене на месту градоначелница/председница општина/градских општина. Поред тога, 29 жена је на местима председница скупштина градова/скупштина општина, а 73 жене су на челу градских/општинских управа. У Републици Србији је пет жена на местима начелница управних округа. Такође, од 115 политичких странака, девет заступају жене, од чега су седам странке националних мањина. Наведеним резултатима не можемо бити у потпуности задовољни, с обзиром на то да жене чине већину укупног становништва у Републици Србији (51,3%).

9. Када је у питању равноправност жена у области безбедности (која није препозната у Закону о равноправности полова), према подацима Министарства одбране проценат заступљености по полу међу запосленима у МО и ВС у 2020. години је износио 12,35% жена и 87,65% мушкараца. Заступљеност жена 2020. године на руководећим и командним дужностима у МО и ВС је била 4,80%, а мушкараца 95,20%. У истом периоду, проценат заступљености жена и мушкараца из МО и ВС у МнОп је износио 15,81% жена и 84,19% мушкараца. Према подацима МУП-а за 2020. годину од укупног броја запослених у том министарству, жене су заступљене са 25,65%, а мушкараци 74,35%. На руководећим радним местима свих нивоа у том министарству налази се 18,07% жена и 81,03% мушкараца.

10. Активности ОЦД у спровођењу овог закона у 2020. години су биле бројне, али се посебно издвајају активности СКГО, у оквиру које функционише Мрежа за родну равноправност коју чине 133 представника градова и општина, од чега је 77 жена, као и Мрежа шампиона родне равноправности коју чини десет представника Председништва и Одбора те организације, од чега је седам жена.